

Používání tělesných trestů v rodině

Marta Vlachynská

Bakalářská práce
2015

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2014/2015

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Marta Vlachynská**
Osobní číslo: **H12303**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Používání tělesných trestů v rodině**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti rodiny, rodinného prostředí, edukace a tělesného trestání dětí.

Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvantitativního výzkumu formou dotazníku.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich doporučení a zhodnocení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

KOLÁŘ, Zdeněk a kol. Výkladový slovník z pedagogiky: 583 vybraných hesel. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3710-2.

LACINOVÁ, Lenka a Petra ŠKRDLÍKOVÁ. Dost dobří rodiče, aneb, Drobné chyby ve výchově dovoleny. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-442-7.

MATĚJČEK, Zdeněk. Po dobrém, nebo po zlém? 7. vydání. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0133-5.

PROCHÁZKA, Miroslav. Sociální pedagogika. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3470-5.

VANÍČKOVÁ, Eva. Tělesné tresty dětí: definice - popis - následky. Praha: Grada, 2004. ISBN 80-247-0814-0.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Jana Martincová

Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce:

23. ledna 2015

Termín odevzdání bakalářské práce:

30. dubna 2015

Ve Zlíně dne 23. ledna 2015

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně21.4.2015.....

.....Kecaynska' marla.....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledky obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédá k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Záměrem bakalářské práce je seznámení se s problematikou rodiny a používáním tělesných trestů. Teoretická část pojednává o rodině a jejím významu. Rozebírá vliv rodinného prostředí na výchovu dítěte a výchovu jako takovou. Dále se zabývá problematikou dnešní výchovy dětí směřující k tělesnému trestání. Posuzuje také důsledky, které mohou nastat při používání tělesných trestů. Závěr teoretické části je zaměřen na předcházení nevhodného chování dětí a snaha o proaktivní výchovu. Empirická část zjišťuje prostřednictvím kvantitativního výzkumu názor rodičů na používání tělesných trestů. Data jsou zpracována formou dotazníkového šetření a v závěru celé práce je provedena analýza a interpretace dat z provedeného výzkumu.

Klíčová slova: rodina, výchova v rodině, odměna a trest, tělesné tresty, proaktivní výchova

ABSTRACT

The aim of this paper is to introduce the family patterns in connection with the corporal punishment. The theoretical part deals with the family and its importance. It considers the influence of family environment on the child's upbringing. It is also concerned with the effect, that corporal punishment might have on a child. The conclusion is centred on the prevention of children's bad behaviour and on the efforts of proactive upbringing. The empirical part uses the quantitative research to find out the parents' attitudes towards corporal punishment. Data are processed in the form of the survey, analysed and interpreted in the conclusion.

Keywords: family, family upbringing, reward and punishment, corporal punishment, proactive upbringing

Poděkování

Touto cestou bych chtěla poděkovat své vedoucí práce Mgr. Janě Martincové za její odborné vedení, cenné rady, pomoc a laskavý přístup při zpracovávání odborné práce. Také chci poděkovat celé Fakultě humanitních studií Tomáše Bati ve Zlíně za poskytnutí znalostí v oboru Sociální pedagogika. Zároveň chci poděkovat mému příteli a celé rodině za podporu, kterou mi po celou dobu studia poskytli.

Motto

„Žádný trest nikoho nenapraví. Udělá ho jen opatrnějším a mazanějším.“

William Somerset Maugham

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD.....	10
I TEORETICKÁ ČÁST	12
1 RODINA.....	13
1.1 TYPY RODIN	14
1.2 FUNKCE RODINY.....	15
1.3 VÝCHOVA V RODINĚ A JEJÍ PRINCIP	16
1.4 RODINNÉ PROSTŘEDÍ PRO VÝCHOVU DÍTĚTE	17
1.5 VZTAH RODIČŮ A DÍTĚTE.....	19
1.6 POSTAVENÍ DÍTĚTE V RODINĚ	19
2 VÝCHOVA	21
2.1 VÝCHOVNÉ STYLY.....	22
2.2 VÝCHOVNÉ PŮSOBENÍ RODIČŮ	23
2.3 NEŽÁDOUCÍ CHOVÁNÍ DĚTÍ PŘI VÝCHOVĚ.....	24
2.4 PROBLEMATIKA DNEŠNÍ VÝCHOVY DĚTÍ.....	25
2.5 VLIV AUTORITY NA DÍTĚ.....	26
3 TREST.....	28
3.1 FORMY TĚLESNÉHO TRESTU.....	29
3.2 JAKÉ JSOU DŮVODY TRESTÁNÍ.....	30
3.3 RIZIKA TĚLESNÝCH TRESTŮ	31
3.4 JAK ZACHÁZET S TRESTY	32
3.5 DŮSLEDKY TRESTÁNÍ	33
3.6 MEZI ODMĚNOU A TRESTEM	33
3.6.1 Rizika odměn a pochval.....	34
3.7 PROAKTIVNÍ VÝCHOVA.....	35
II PRAKTICKÁ ČÁST.....	37
4 ZAMĚŘENÍ VÝZKUMU	38

4.1	KONCEPCE VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ.....	38
4.2	STANOVENÍ VÝZKUMNÉHO PROBLÉMU	38
4.3	VYMEZENÍ VÝZKUMNÝCH CÍLŮ	38
4.4	VYMEZENÍ VÝZKUMNÝCH OTÁZEK	39
4.5	VÝZKUMNÝ SOUBOR A ZPŮSOB JEHO VÝBĚRU	39
4.6	TECHNIKA SBĚRU DAT	39
4.7	POPIS METODY A ANALÝZY DAT	40
5	INTERPRETACE DAT	41
5.1	ANALÝZA SOCIODEMOGRAFICKÝCH ÚDAJŮ	41
5.2	ANALÝZA VÝZKUMU	44
5.3	SHRNUTÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU	64
5.4	DOPORUČENÍ A NÁVRHY	66
	ZÁVĚR	67
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	68
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	72
	SEZNAM OBRÁZKŮ	73
	SEZNAM TABULEK.....	74
	SEZNAM GRAFŮ	75
	SEZNAM PŘÍLOH.....	76

ÚVOD

Rodina představuje pro dítě velmi významnou instituci, v níž se uskutečňuje morální a sociální vývoj. Pro správný duševní vývoj jedince je zapotřebí láska a pocit bezpečí. Především v rodině probíhá výchova dětí, která je důležitou součástí našeho života. Pro vývoj dítěte je zásadní, jaký zaujímáme postoj k samotnému dítěti a jeho výchově. Je podstatné, zda usilujeme o ten správný způsob edukačního působení. Mohli bychom vést dlouhé diskuze o vlivu na jedince, jenž zanechá nevhodný způsob výchovy. Jestliže nás dítě neuposlechne a ztrácíme přirozenou autoritu, můžeme velmi snadno sklouznout k použití tělesného trestu. Tělesný trest můžeme v určité situaci považovat za nejlepší způsob řešení daného problému. Každý rodič jistě usiluje o to, aby jeho dítě bylo ukázněné a vykonalo, o co ho žádáme. Je nezbytné zamyslet se nad tím, že dítě v takovém případě může poslechnout jenom z toho důvodu, že má z rodičů strach a nechce ztratit jejich přízeň a lásku, kterou každý jedinec potřebuje. Měli bychom se především pokusit ovládat své emoce, naslouchat dítěti, být pro něho vzorem a v případě nevhodného chování zasáhnout přijatelným způsobem.

Na tělesný trest a jeho používání je zaměřená celá bakalářská práce. Teoretická část se zabývá třemi oblastmi, které zanechávají zásadní vliv na vývoj jedince, což je rodina, výchova v rodině a použití tělesného trestu. Při zamyšlení nad výchovou a používáním tělesného trestu si možná řekneme, že občasný pohlavek ještě nikomu neuškodil, a příliš se touto problematikou nezaobíráme. Ovšem je zapotřebí zvážit intenzitu trestu a okolnosti, za jakých taková situace nastane. Pronikneme-li do problematiky tělesného trestání dětí hlouběji, zjistíme, že je to aktuální téma, o kterém se dá dlouho diskutovat.

Bakalářská práce se věnuje problematice tělesného trestu. Úvod pojednává o rodině a jejím významu pro dítě. Rozebírá typy a funkce rodiny, rodinné prostředí a vzájemný vztah rodičů s dítětem. S rodinou úzce souvisí výchova dítěte, a proto je důležité definovat výchovu jako takovou. Tato kapitola pojednává o cílech výchovy a rozebírá základní styly výchovy. Je nezbytné zmínit se, jaké nejčastější chování dítěte je pro rodiče ve výchově nežádoucí a oblasti ve výchově, jenž současní rodiče považují nejvíce za problematické. Důležité je také výchovné působení rodičů, a vytvoření přirozené autority. Největší pozornost je zaměřena na tělesný trest. V této práci je definován tělesný trest a jeho formy. Objasníme důvody používání tělesného trestu a zanalyzujeme rizika a důsledky jeho používání. Jsou zde zmíněny rovněž odměny a pochvaly, jak působí na dítě, a rizika jejich použití.

vání. Teoretická část je zakončena proaktivní výchovou, která doporučuje vhodný způsob výchovy.

Empirická část má za hlavní cíl zkoumat názory rodičů na používání tělesných trestů v rodině. Záměrem je zjistit, jak probíhá výchova dítěte v rodině. Zda se rodiče přiklánějí k používání tělesných trestů, a jaký tělesný trest v tomto případě volí nejčastěji. Tato problematika je velmi aktuální. Na rozdíl od některých zemí, kde jsou již tělesné tresty dětí zakázány, v České republice jejich používání mimo školské instituce zakázané není. Za užitečné považuji zabývat se touto otázkou právě proto, že se také v naší zemi projednávalo schválení zákona o zákazu fyzických trestů v rodině. Realizace cíle byla uskutečněna prostřednictvím kvantitativního výzkumu formou dotazníkového šetření, jelikož umožňuje získat velké množství dat.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 RODINA

Když se v současné době zamyslíme nad pojmem rodina, vybaví si mnozí z nás malou skupinu lidí, která žije společně, je propojená pokrevními svazky a úzkými citovými vazbami. Stejně jak rodina procházela postupem času značnými změnami, tak se měnilo postavení jednotlivých členů. V dnešní době můžeme rodinu pokládat za institucionalizovaný sociální útvar, který se skládá alespoň ze tří členů. Tyto osoby na sebe vážou rodičovské, příbuzenské, nebo manželské vztahy. Podstatou každé rodiny pro společnost je vytvořit vztah mezi mužem a ženou, jenž je stvrzený manželstvím, nebo partnerstvím. Instituce rodiny tedy stojí na základě dlouhodobého partnerství osob opačného pohlaví, a na příbuzenství. Základním znakem rodiny je přítomnost alespoň jednoho potomka bez ohledu na jeho věk. (Kraus, Poláčková, 2001, s. 78)

Rodina je chápána jako velmi zranitelná a současně nadmíru důležitá instituce již od pradávna. Pro zdravý vývoj člověka má rodina obrovský význam, v této souvislosti plní rozsáhlou škálu funkcí a rolí, a z toho důvodu je považována za zcela ideální prostředí. Stále častěji si můžeme všimnout toho, že rodina dnešní době prochází výraznou změnou, která negativně zasahuje do vztahů uvnitř rodiny a přeměňuje její funkčnost. (Procházka, 2012, s. 101)

Poslání rodiny a její význam pro společnost i pro jednotlivce se zakládá na skutečnosti, že rodina zastává mnoho důležitých funkcí. Jednotlivé funkce na sebe vždy úzce navazují a jsou základem prožívaného rodinného souladu nebo nesouladu. (Procházka, 2012, s. 102)

Z pohledu Dunovského (Dunovský, 1986, s. 9) je rodina považována za základní jednotku společnosti, kde se uskutečňuje proces začleňování jedince. Rodina je proto zaslouženě nazývána průsečík života jedince a společnosti. Týká se to především vztahu k dítěti, kde rodina zaujímá důležité poslání, které je nenahraditelné pro jeho rozvoj a socializaci.

Ivo Plaňava (2000) poukazuje na fakt, že: „Rodinu lze z hlediska její dominantní role pojmout jako strukturovaný celek, jehož smyslem, účelem i náplní je utvářet relativně bezpečný, stabilní prostor a prostředí pro sdílení, reprodukci a produkci života lidí.“ (cit. podle Procházka, 2012, s. 101)

A. Giddens (cit. podle Procházka, 2012, s. 102) pojímá rodinu jako seskupení lidí navzájem spojených příbuzenskými vztahy, přičemž dospělí jedinci jsou zodpovědní za výchovné působení na své potomky.

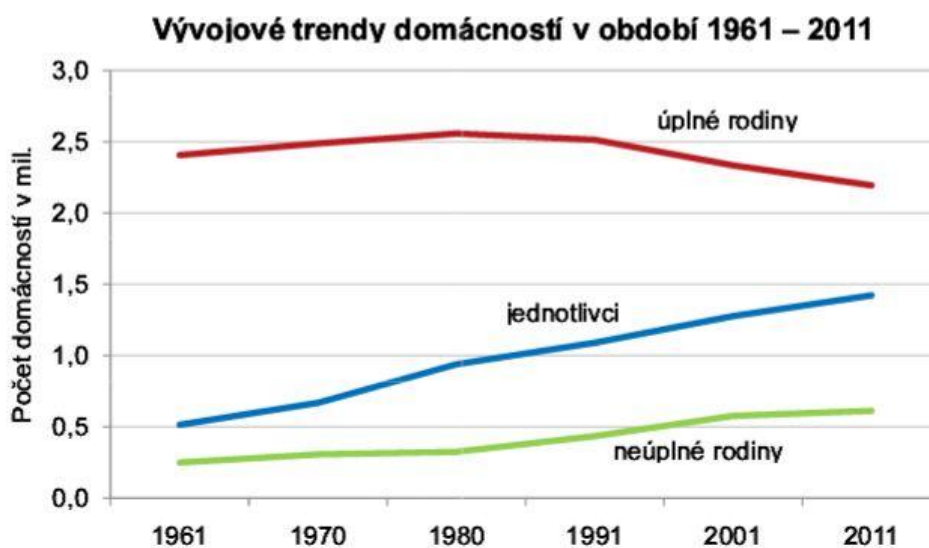
Rodinu považujeme za jednu z nejstarších organizací ve společnosti. Vykonáváním základních funkcí jako biologicko-reprodukční, ekonomicko-zabezpečovací, socializační a emocionální splňujeme podmínky pro fungování ochranné a výchovné funkce. Působení oboustranné sociální a emocionální podpory je nejpodstatnější. V současné době se vyskytují v rodině zásadní problémy, související s přeměnou rodinné instituce a vzájemných vztahů, zabraňující řádnému vykonávání výchovné funkce. Rodina ztrácí svoji stabilitu, vyskytují se dvoukariérová manželství, rodiče jsou nuceni trávit mnohem více času v zaměstnání a na základě toho jsou více zaměstnaní i prarodiče. Důsledné plnění výchovné funkce souvisí s uspořádáním rodiny a s úrovní kulturního bohatství v rodině. (Kolář a kol., 2012, s. 118)

Rodinu chápeme jako relevantní a rozhodující instituci v životě každého jednotlivce. Nejvíce se ztotožňujeme s definicí Dunovského. Dle profesora se především prostřednictvím rodiny dítě integruje do společnosti, ve které žije a osvojuje si mezilidské vztahy. Z toho důvodu ji považujeme za základní průsečík života.

1.1 Typy rodin

Můžeme říct, že typickým znakem rodiny byla skutečnost, že se jednalo zejména o manželskou rodinu. Uzavření manželství společnost vyžadovala a stalo se tak podstatným symbolem společného života partnerů. Současná rodina složená oběma rodiči a dětmi vytváří **rodinu nukleární**. Rozšířeným typem rodiny o spřízněné členy jako jsou prarodiče, tety, strýce a ostatní příbuzné se nazývá **rodina rozšířená**. Rodina, do které se člověk narodil a jako dítě v ní vyrůstá, bývá pojmenována **rodina orientační**. Vybudováním vlastní rodiny vytváříme **rodinu prokreační**. Z pohledu socializačního vývoje je velmi podstatné, jakým způsobem se snaží rodina zvládnout plnění funkcí. Z tohoto důvodu uvádíme rodinu **funkční** (která usiluje o plnění všech funkcí), **afunkční** (zde selhává plnění některých funkcí) a **dysfunkční** (vnikají zde závažné poruchy, rozpad rodiny, socializační vývoj dítěte je značně poškozen). (Kraus, Poláčková, 2001, s. 78)

Kromě toho je zapotřebí se také zmínit o rodině úplné a neúplné. Pro představu si můžeme prohlédnout graf, který se nachází níže. Graf naznačuje, že od roku 1980 po současnost se snížil počet a podíl úplných rodin a oproti tomu se dlouhodobě zvyšuje počet i podíl neúplných rodin. Můžeme také zjistit, že nejrychleji roste počet domácností jednotlivců, který se v letech 1961 a 2011 téměř ztrojnásobil.

Obr. 1. Graf dlouhodobého vývoje domácností (Český statistický úřad)

1.2 Funkce rodiny

V souvislosti s rodinou častokrát narazíme na pojem krize. V současné době tento termín nejvíce vystihuje pojem rodinná či manželská krize. Pozornost zaměřujeme především na ty okamžiky působící na socializační procesy. Pro každého jedince by měla být rodina útočištěm poskytující zejména emoční podporu, motivaci, integraci do společnosti a místem, kde se něco nového naučíme a osvojíme si mnohé znalosti. Veškeré uvedené potřeby nám dokazují, jak vysoké požadavky jsou kladeny na institut rodiny. Z toho důvodu může později dojít k obavám, zda je rodina schopná tyto požadavky uskutečňovat. Je nutné dbát na jejich realizaci, jelikož neplnění rodinných funkcí přináší nepříznivé následky na socializaci jedince. (Havlík, Kořa, 2002, s. 68)

Rodina na jedince působí celou řadou konkrétních činností. Své členy zajišťuje po materiální stránce, stará se o zdraví, usiluje o zachování kulturního dědictví a dodržování norem, zanechává vliv, ochraňuje a snaží se svým členům pomáhat. Stejně tak důležité role hraje i ve vztahu ke společnosti. Jde zejména o reprodukci potomstva, zachování jak stránky biologické, tak i kulturní. (Kraus, Poláčková, 2001, s. 79)

Kraus se ve své knize *Základy sociální pedagogiky* (Kraus, 2008, s. 81-83) vyjadřuje k funkcím rodiny následovně:

Biologicko – reprodukční funkce je důležitá jak pro jedince utvářející rodinu, tak pro společnost. Pro správný vývoj ve společnosti, je potřeba, aby se rodil dostačující počet dětí.

V současnosti se ovšem tento předpoklad nedaří zcela naplnit, jelikož narození potomka je vnímáno jako bariéra v kariéře a rodiče s omezeným rozpočtem pokládají dítě jako překážku. Z toho důvodu plánují rodiče narození pouze jednoho potomka a ženy přivádějí dítě na svět v pozdějším věku, než tomu bylo dříve.

Sociálně – ekonomická funkce zajišťuje rozvoj ekonomického systému ve společnosti. Vykonáváním zaměstnání se členové rodiny stávají součástí výrobní i nevýrobní sféry a zároveň se stávají jejím konzumentem, na němž je trh podstatně závislý. Následkem dlouhodobé nezaměstnanosti členů rodiny, či zvyšováním životních nákladů, může dojít k selhání ekonomické funkce, a dochází tak k materiálnímu nedostatku.

Ochranná funkce usiluje o zabezpečení životních potřeb u všech členů rodiny. Jde o zajištění biologických, hygienických a zdravotních návyků. Od roku 1990 je rodina v této funkci více zainteresována a předpokládá se od ní větší podíl na jejím uskutečňování.

Sociálně – výchovné funkce spočívá v tom, že rodina jako první sociální skupina adaptuje dítě na život, jedinec se učí základním návykům a vhodnému způsobu chování ve společnosti. Klíčovým posláním socializačního procesu v rodině je připravit potomka na reálný život.

Rodina je institucí, jejímž posláním by mělo být rovněž poskytnutí **rekreační, relaxační a zábavné funkce**. Podobné činnosti pozitivně působí na všechny členy rodiny, ale pro děti mají nejdůležitější význam.

Nelze opomenout **emocionální funkci**, která je pro rodinu velmi významná a nedá se ničím nahradit. Žádná jiná instituce neposkytne tolik potřebný pocit lásky, bezpečí a útočiště.

1.3 Výchova v rodině a její princip

Jak už jsme v předchozích řádcích zmínili, lze podotknout skutečnost, že existuje mnoho pojetí rodiny. Rodinu může definovat jinak právník, sociolog a jinak ji může definovat mnoho dalších profesí podle toho, jakého jsou zaměření. Otázkou nám nicméně zůstává, co znamená rodina pro dítě? Kdy začínáme hovořit o rodinné výchově a kdy nikoli? (Matějček, 1992, s. 28)

Dle Matějčka (1992, s. 28-29) můžeme usuzovat, že vnější znaky rodiny nejsou pro dítě natolik podstatné, jak bychom se mohli domnívat. Rodina se totiž nemusí nacházet vždy tam, kde se o dítě starají dospělé osoby. Dítě může prožívat dobrou rodinnou výchovu i přesto, že společnost, ve které vyrůstá, pro něho podle právních norem rodina není. Rovněž vyšlo najevo, že pro dítě je důležité plnění určitých psychických potřeb. Uspokojování psychických potřeb je pro dítě důležité z toho důvodu, aby mohlo po duševní stránce zdravě prospívat a být společnosti užitečné. I přes tvrzení, že rodina není jedinou výchovnou institucí, která utváří osobnost dítěte, má za podmínek fungující rodiny jedinečné poslání v uspokojování jeho základních psychických potřeb. Do jisté míry jsou uspokojovány i základní psychické potřeby rodičů dítěte. Uspokojování základních potřeb se tak stává prvotním principem rodinné výchovy. Jde o oboustranné potřeby, které se vzájemně uspokojují, přičemž přichází k pocitu uvolnění a prožití příjemných pocitů. Typickou vlastností pro rodinnou výchovu je utváření emočních vztahů mezi dítětem a rodiči, které se utváří již napořád. Ve spojitosti s emocemi se uspokojují základní psychické potřeby a nabývá se životní jistoty. Pro rodinnou výchovu je ovšem typické i určité vysílení emocí. Rodiče prožívají jak pocity radosti, tak i různé trápení, rozruší se, vyčítají různé věci sobě i dítěti, odpuštějí a někdy i rezignují. Odborník by měl s takovou odezvou počítat a brát ji jako základní rodičovský vztah k dítěti a jejich působení na jeho osudu.

1.4 Rodinné prostředí pro výchovu dítěte

Rodinné prostředí souvisí pokaždé s nějakým určitým prostorem. Může to být rodinný dům či byt, kde jsme vytvořili rodinu a vychovávali své potomky. Rodina, která tento prostor vytváří, se ho snaží udržovat a v něm se rodina postupem času proměňuje a rozšiřuje. Tento vzor rodiny, který rodiče spolu s dětmi a prarodiči vytváří, přináší pevný základ pro všechna vývojová období lidstva a pro společnost vůbec. (Procházka, 2012, s. 101-102)

Dle Pešatové (cit. podle Procházka, 2012, s. 102) pro dítě představuje rodina primární a zásadní prostředí, ve kterém se nachází. Rodina seznamuje své potomky s příslušným kulturním prostředím, ve kterém vyrůstá a ve kterém na něho současně působí tradice a zvyky dané společností. Rodina a její členové poskytují dítěti model určitého chování. Dítě se snaží orientovat ve společenském prostředí a v neuspořádaných společenských normách. Dochází tak k návyku konkrétních norem a hodnot, získání kulturních znalostí

a dítěti je tudíž umožněno začlenit se do konkrétní společnosti a zapojit se do společenského života.

Podle Bendla (cit. podle Procházka, 2012, s. 102) přejímá každý lidský potomek určité zásady a morální hodnoty, pokouší se rozeznávat co je správné a co naopak špatné. Jaké chování společnost očekává a jaké neschvaluje. V rodině se vytváří určitý morální charakter jednotlivce.

Rodinné prostředí působí na výchovu a socializaci dítěte značným množstvím konkrétních hledisek. Spojitost souvisí se vztahy, které se týkají: struktury rodiny, zda tvoříme rodinu úplnou či neúplnou, jestli má dítě nějaké sourozence, nebo prarodiče. Souvisí zde rovněž to, jak na sebe rodina vzájemně působí a komunikuje mezi sebou, který z cílů upřednostňujeme, jaký výchovný styl převládá apod. Jako další hledisko můžeme uvést materiální, do kterého bychom zahrnuli to, jaké rodinné zázemí vytváříme. Sociálně-kulturní hledisko souvisí se vzděláním a vzdělaností rodičů, charakter jejich povolání a další hlediska, které představují společenskou vrstvu. Všechny tyto okamžiky se hluboko vštěpují do nitra dítěte, vytváří určitý model chování a přímo či nepřímo působí na jeho hodnoty. (Procházka, 2012, s. 102)

Dokonalým prostředím je vytvoření harmonického zázemí, ovšem v současnosti je rodinné prostředí vystaveno opodstatněné kritice. Nevyhovující zázemí vzniká na základě krize v rodině. Na své potomky mají rodiče mnohem méně času, než tomu bylo dříve a usilují spíše o hmotné zabezpečení. Vytrácí se prožívání společných událostí. V dnešní době je tendence mít pouze jedno dítě a struktura rodiny se přeměňuje. V českých rodinách se začaly vyskytovat dlouho neznámé problémy jako jsou nezaměstnanost a rozvodovost. Prostředí rodiny působí na život všech jejích členů. Rodina by měla uspokojovat základní psychické potřeby jedince a být pro něho útočištěm. (Přadka, 2004, s. 27-28)

Měli bychom se zamyslet nad významností rodinného prostředí, které působí na jedince a nad tím, jak ho samotné dítě vnímá. Rodinné prostředí ovlivní jeho celkový postoj k lidem a k životu. Za rozhodující považujeme společné trávení volného času, kdy můžeme tyto postoje ovlivnit a dítěti předat morální hodnoty dané společností.

1.5 Vztah rodičů a dítěte

Když se narodí dítě do rodiny, jako první patří očividně matce. Tento nerovnoměrný vztah platí i pro otce. Na nesamostatnost dítěte se vztahují určité závazky ze strany rodičů. Dítě je bezbranné a zcela závislé na jejich péči. (Možný, 2002, s. 132)

Stejně tak jako je pro dítě důležité rodinné prostředí, rovněž je pro něho důležité postavení, jaké rodiče vůči dítěti zaujímají a jaký s ním mají vztah. Výchova neznámá manipulovat či mít v moci jinou lidskou bytost. Představuje významný druh vztahu, jenž si rodiče a děti mezi sebou navzájem vytváří. Vztah je tím, co nás propojuje a vzniká tak vzájemné působení mezi námi a dítětem zanechávají trvalý dopad. Součástí každého vztahu mezi rodiči a dětmi je stránka funkční a osobní. Jsou to role, které jako rodiče hrajeme v našem vztahu k dítěti. Do funkčního vztahu můžeme zahrnout kázeň, vedení, respektování pravidel, vytváření psychiky dítěte, vzdělávání, integrace do společnosti. Do vztahu osobního řadíme péči, lásku, úctu, komunikaci, zábavu a přátelství. Je důležité od sebe obě dvě stránky rozlišovat a nesoustředit se na plnění pouze některých složek. Ve výchově bychom měli myslet na stránku funkční, ale je potřeba mít prospěch a těšit se i z osobní stránky vztahů. (Raser, 2000, s. 15-19)

Jak už jsme se dozvěděli, rodina je základem každé společnosti a v každé rodině se utvářejí také konkrétní vztahy. Vztahy mezi členy rodiny jsou pro dítě nadmíru důležité. Jestliže vytváříme pozitivní vztahy, dítě zažívá pocit bezpečí a jistoty. Respektuje potřeby ostatních lidí a převládá u něho ohleduplný přístup. U každého dítěte je pocit bezpečí a domácí pohody utvrzen při sdílení běžných událostech v rodině, přítomnosti rodinných tradic, rodinných rituálů aj. Všechny podobné události, které členové rodiny prožívají a společně sdílejí, vytvářejí zážitky a rodinnou minulost. (Vágnerová, 2005, s. 204)

Je důležité podotknout, že vztahy mezi rodiči a dětmi se rovněž prolínají v dalším životě jedince. Jestliže rodiče nemají mezi sebou kladný vztah, odráží se to i na jejich dítěti. To jaký vztah si navzájem s dítětem vytvoříme a zda jsme pro něj dobrým vzorem, ovlivní jeho další vztahy do budoucna.

1.6 Postavení dítěte v rodině

Jak už jsme měli možnost uvědomit si, rodiče jsou pro dítě tou nejdůležitější a velmi významnou součástí života. Zásadní rovněž je, jak rodiče přijmou potomka do rodiny. Vy-

tvoření vzájemného vztahu a získání hodnoty je pro dítě jednou ze zásadních potřeb. To jak rodiče a společnost přijme dítě, je jednou z klíčových koncepcí dětské psychologie a rovněž poradenské práce. (Matějček, 1992, s. 37)

Právě tak je nezbytné podotknout skutečnost, že pozice dítěte uvnitř rodiny značně působí na rozvoj osobnosti dítěte. Rodinné prostředí založené na objektivnosti může vytvářet odlišné subjektivní podmínky pro jednotlivé členy rodiny. Nerovnoměrné postavení u sourozenců v rodině může být důsledkem toho, že se rodiče podvolí nátlaku vyžadující změnu, postupně dozrávají a vzhledem k získaným zkušenostem svůj pohled na výchovu přehodnotí. Rodinná konstelace může být podstatně ovlivněna i tím, že je dítě jiné než si rodiče přáli. Dítě může mít jiný temperament a nemusí vždy přesně splnit všechny požadavky rodičů. To jaké postavení zaujímá dítě v rodině, má velký význam, jelikož rodina vytváří první model skupiny, kde se každý lidský potomek učí budovat své vztahy k lidem. V každé rodině jsou přítomny primární typy vztahů a každé dítě se s těmito vztahy setkává po celý život. Jedná se o vztahy rovnocennosti, poddanosti a vůdcovství, partnerství a konkurence, náklonnost či nepřejícnost, soupeření a mnoho dalších druhů chování. Velký vliv na vytváření vztahů přináší také pořadí mezi sourozenci, které potomek v rodině zaujímá. To, zda je dítě jedináček, narodí se do rodiny jako první či poslední, se odráží v jeho způsobu chování. (Rodinná konstelace a její vliv na vývoj psychiky a osobnosti, 2009)

Nový člen v rodině často představuje pro nezkušené rodiče krok do neznáma. S narozeným potomkem se seznamujeme a zvykáme si na mnoho nových situací týkající se péče o novorozence. Je zapotřebí přijmout rodičovskou roli a vytvořit si s dítětem vzájemný vztah, aby se jedinec od svého počátku cítil milován a usnadnil se mu tak start do života.

2 VÝCHOVA

Na vývoj člověka mají během života vliv dva důležité faktory a tím je prostředí a výchova. Jak už jsme měli možnost dozvědět se z předchozí kapitoly, prostředí, ve kterém vyrůstáme, formuje jedince a působí na jeho rozvoj. Do tohoto vývoje se ovšem společnost snaží úmyslně zasahovat a vytvářet ho v souladu se svými cíli a požadavky. Tento proces záměrného působení na rozvoj osobnosti nazýváme výchova. Výchovu můžeme dělit jak na **intencionální**, tedy přímé působení vychovatele, tak na **funkcionální**, kdy jedince ovlivňujeme uzpůsobeným prostředím. Z dějin pedagogiky vychází najevo, že výchova jako úmyslné, účelné a organizované působení na vývoj jedince přináší vždy jasnou podobu. Uskutečňuje se ve společnosti, pro konkrétní společnost a na úrovni této společnosti. Každá výchova vždy vymezovala představy své společnosti, její ekonomiku, sociálně-politické uspořádání i její kulturu, a tak je tomu doposud. Společnost a výchova jsou spolu úzce propojeny. Výchova vykazuje atributy své společnosti a zároveň připravuje jedince na postupný vývoj v tomto společenství. V současné době se výchova zakládá na progresivních celosvětových ideálech, které jedince rozvíjí v duchu demokracie, humanismu a patriotismu. Jedince připravujeme na život ve společnosti a podporujeme ho k aktivitě a tvořivosti, aby se svojí osobností podílel na rozvoji rodiny, komunity, svého národa a všeobecně celého lidstva. V současnosti můžeme výchovu chápat jako cílevědomou a úmyslnou přípravu jedince pro život v pluralitním demokratickém společenství. (Jůva, 2001, s. 48)

Autor Zdeněk Kolář a kol. (2012, s. 163) výstižně definuje výchovu a uvádí, že: „Výchova je specificky lidská činnost. Dlouhodobé i jednorázové záměrné cílevědomé jednání, jehož smyslem je optimální rozvoj člověka, optimalizace člověka, osobnosti, dosažení pozitivních změn v osobnosti.“

Bakošová (2008, s. 50) popisuje edukační činnost jako náročné poslání, kdy probíhá interakce mezi vychovávajícím a vychovávaným. Výchova by měla být na jedince záměrně cílená, jelikož ovlivňování bez konkrétního cíle je funkcionální a dochází zde k procesu socializace. Základním rysem edukace je uvědomělost, vytrvalost a schopnost uspořádání činností.

Výchova v dětství má zásadní vliv na růst osobnosti dítěte. Humanizaci člověka můžeme prohlásit za hlavní cíl výchovy dítěte. Výchovou jedince působíme na jeho postoj ke

společnosti a vedeme ho ke vzájemné pospolitosti. Usilujeme o to, aby dítě respektovalo pravidla ve společnosti, a vedeme dohled nad jejich dodržováním. Dítě oceníme, jestliže normy dodrží a v opačném případě dítě potrestáme. Postupem času si každý jedinec vytváří vlastní pravidla a rozeznává, jaké chování je korektní a jaké nikoliv. Na výchově se podílí jak rodinné, tak i školní prostředí, ovšem to, jakým způsobem vychováváme v rodině, můžeme pokládat za nejvýznamnější činitel. (Rodinná konstelace a její vliv na vývoj psychiky a osobnosti, 2009)

Bakošová (2008, s. 50) rozděluje cíle výchovy a poukazuje na to, že: „Cíle výchovy mohou být kognitivní, hodnotové (zdrojem jsou potřeby a zájmy), orientační (pracovní, zdravotní, sociální). To je teoretická rovina poznání, jejíž diferencovanost je podmíněná filozofickou, existencialistickou, psychoanalytickou a nebo pragmatickou orientací.“

Březinka (cit. podle Kratochvílová a kol., 2007 s. 89) považuje za důležité výchovné cíle získání důvěry, připravenost na život a jeho úskalí, mít reálný pohled na svět, laskavost a dodržování morálních zásad. Za výchovné cíle pokládáme takové vlastnosti osobnosti, které jsou nezbytné pro plnohodnotný a šťastný život.

Výchovu a vzdělávání označujeme jako neustálý proces probíhající po celý život. Cíle výchovy propojujeme s kulturou společnosti, v níž žijeme, všeobecnými hodnotami a přístupem konkrétní populace. Sdělují nám určitý ideál o optimálním uspořádání ve společnosti a vztahují se na všechny jedince v dané kultuře. (Pávková a kol., 2002, s. 42) S tímto pojetím výchovy se ztotožňujeme nejvíce. Proces edukace probíhá po celý život a nejen v období dětství a dospívání jedince vychováváme. Výchova rozhodně nekončí dovršením dospělosti, jelikož svoji osobnost rozvíjíme po celý život.

2.1 Výchovné styly

Nejpozději v období vzdoru vychází najevo, jaký způsob výchovy v rodině převažuje. Třebaže preferujeme určitý styl výchovy, který pokládáme za správný, častokrát nastane jiná skutečnost už po narození dítěte. Je třeba uvést v soulad vlastní rodinnou historii k obrazu svému a k obrazu partnera a to vše ještě přenést na individualitu dítěte. Jeho jedinečnost nemůžeme opomenout, jelikož to, co platí u jednoho batolete, nepůsobí pokaždé na druhé dítě. Jedinci a celé jeho rodině můžeme nápodobou nějaké výchovné metody značně uškodit. (Jungwirthová, 2009, s. 87)

Výchovný styl podle Janíkové (2012, s. 14) můžeme chápat jako určitý způsob chování rodiče k dítěti. Nejčastěji jsou uváděny 3 styly výchovy – autoritativní, demokratický a liberální:

Autoritativní výchova se vyznačuje nadřazeností, běžným používáním trestů a udáváním příkazů. Rodiče příliš nerozumí potřebám svých dětí. Neví, jaké mají jejich potomci ve skutečnosti záliby, a iniciativa dětí bývá utlačována. Takový způsob výchovy vede k nesamostatnosti jedince, který může mít tendenci nechat se vést, nebo být útočivý ke svému okolí.

Demokratická výchova upřednostňuje namísto trestání ovlivňování dobrým vzorem. Rodiče se snaží pochopit individuální potřeby svých dětí, do ničeho je nenutí a vedou s nimi diskuze. Takto vychovávané dítě se tak stává samostatné, zodpovědné, poslušné a uznává práva ostatních lidí.

Liberální výchova se vyznačuje přílišnou volností ve výchově. Rodiče jsou ve výchově slabí, schází zde vedení a kladení určitých požadavků. Dítě vychovávané podobným způsobem je nezodpovědné, nerespektuje pravidla ve skupině a nedokáže se do ní začlenit. Je snižená schopnost uspořádání zadaných úkolů ve skupině stejně jako efektivita výsledků.

Nejčastěji uváděné styly výchovy představují jen základní model, který ve výchově používáme. Někteří preferují pouze jeden způsob výchovy, ovšem mnoho rodičů může styly kombinovat. Individualita dítěte vyžaduje osobitý přístup. Čeho u jednoho dítěte dosáhneme prostřednictvím autoritativní výchovy, nemusíme stejným způsobem dosáhnout u druhého.

2.2 Výchovné působení rodičů

V případě, že ve výchově nenastanou nějaké problémy, nad výchovou jako takovou nemáme důvod příliš přemýšlet. Jestliže nastanou potíže a výchovné působení na dítě nemá účinek, jaký si představujeme, začneme přemýšlet nad selháním a zkusíme nové metody. (Matějček, 2012, s. 19)

Ovšem každé vybočení od správného výchovného působení na jedince vnáší do jeho zranitelné dětské psychiky jistý nežádoucí dopad, kterého bychom se při vhodném ovlivňování měli snažit vyvarovat. Děti jsou přizpůsobivé, tudíž se dá předpokládat, že včasná

změna stresujícího výchovného prostředí pomůže změnit i jejich prožitky a vnější projevy. Rodiče se sami dopouští různých pochybení z důvodu některých nedostatků v jejich osobnosti. Jde především o lhostejnost, pohrdání, rodiče se o potomka nestarají, nebo jsou naopak příliš starostliví, převládá u nich přísný dohled, či stálé obviňování a trestání. Podle různých psychologických průzkumů jsou vlastnostmi dokonalých rodičů projev lásky, vytrvalost, vzájemné pochopení, kladení přiměřených nároků, zásadovost a přispívání ke zdravému sebevědomí dítěte. Děti, jejichž rodiče k nim oplývají těmito vlastnostmi, přistupují k životu s větší důvěrou, rozvahou, jsou optimistické, ctižádostivé, laskavé, schopné spolupracovat s lidmi, dokážou v něčem vytrvat a být čestné. Výchovou neovlivňujeme jenom děti, ale i sami sebe. (Čačka, 2000, s. 212)

Budeme-li usilovat o správné působení na dítě a vychovávat ho jak nejlépe umíme, můžeme se i přesto v některých případech přestat ovládat a pochybit. Zásadní není to, že jsme se neovládli, ale jak jsme se v tomto případě zachovali. Dítě bere své rodiče jako vzor, všímá si, jak jednají mezi sebou navzájem a s ostatními lidmi. To, jak na potomka působíme, se odrazí nejen v jeho budoucí rodičovské roli, ale i v celkovém vztahu k lidem a jednání s nimi.

2.3 Nežádoucí chování dětí při výchově

Období dětství a dospívání se v mnoha případech považuje za problematické. Rodiče by si měli zodpovědět několik otázek ještě dříve, než chování svého potomka prohlásí za skutečně problematické. Je zapotřebí zamyslet se nad frekvencí nevhodného chování a nad jeho intenzitou. Za obvyklou reakci lze pokládat například rozhořčení z důvodu určitého zklamání. Rozdíl nastává tehdy, jestliže se dítě rozhněvá v takové míře, kdy ohrožuje sebe, nebo někoho jiného a je nutné usilovat o zmírnění jeho agresivity. Otázkou rovněž zůstává, zda jsme benevolentní vůči nevhodnému chování našeho dítěte. Rodiče považují určité chování svého dítěte za normální a přiměřené k jeho věku, avšak okolí může shledávat takové jednání za nepatřičné. To, co rodiče u svého potomka akceptují, nemusí ostatní rodiče tolerovat. V takové situaci zjišťujeme, že s nežádoucím chováním svého dítěte bychom měli něco provést. Nicméně je zapotřebí dodat, že to, co rodiče a okolí považují za nevhodné, dítě shledává za zcela normální. Své pocity a přání nedovede vyjádřit vhodnějším způsobem, jelikož se to dosud nenaučilo. Rodiče by z toho důvodu měli jít příkladem,

dokázat se ovládnout, být ukázněni a vést spořádaný život, aby dítě k takovému poznání došlo. (Wyckoff, Unellová, 2004, s. 12-13)

Nežádoucím projevem chování u dětí bývá obvykle zlobení. Otázkou nám zůstává, jak si pojem zlobení vysvětlujeme. Každý dospělý jedinec má určitý pohled na to, co začíná být zlobení a co ještě ne v závislosti na jeho minulosti a přizpůsobení se společenským podmínkám. Většinou si ovšem představujeme takové jednání dětí, které považujeme za neslušné a nepřipustné. Takové jednání může mít více důvodů, o nichž je nutné uvažovat a při mimořádných okolnostech na ně myslet. Když zlobí malé dítě, poznává z reakce rodičů, jaké jednání je vhodné, jaké už ne a tím je vychovááno. Starší děti by měly znát, jaké chování je správné a jaké nikoliv. Zvýšená četnost zlobení v období pubescence má odlišný význam. Záměrem vývoje při dospívání je nalézt sám sebe a postupně se od rodičů osamostatnit. Při procesu odloučení, kdy se z dětí stávají dospělí samostatní jedinci, dochází k událostem, které jsou potřebné pro správný vývoj dítěte. Rodiče se po určitou dobu stávají pro děti těmi špatnými, kteří ničemu nerozumí. Aby se mohli dospívající jedinci odlišit od svých rodičů, musí je dostatečně popudit. Spory mezi rodiči a dětmi v dnešní době nemusí být tak gigantické a zaujímají oproti minulosti jinou podobu, jelikož rodiče usilují o sblížení se svými potomky. (Lacinová, Škrdlíková, 2008, s. 132-134)

2.4 Problematika dnešní výchovy dětí

Již čtyři století před Kristem se řecký filozof Platon zabýval mládeží a píše o tom, jak mladí lidé preferují pohodlí a přepych. Nechovají se dle požadovaných mravů, neuznávají autority, odmítají rodičům a pedagogům, neváží si starších lidí a nemají zájem o práci. V porovnání se současností zjišťujeme, že podobně kárající a záporné názory kritizující děti a mládež slyšíme i dnes, a tudíž se o jednadvacet století později postoj k mládeži příliš nezměnil. (Rogge, 2007, s. 7)

Rodičovství se dříve nezdálo tak obtížné jako v dnešní době. Předešlá generace rodičů by pravděpodobně namítla a jemně vytkla, že v minulosti to bylo mnohem náročnější. Zřejmě by podotkla, že ve světě technických výhod moderní doby je rodičovství snadnější. Je patrné, že v minulosti to rodiče neměli jednoduché. Museli vykonávat mnoho manuální práce spojené s péčí o potomky a domácnost, ovšem nemuseli čelit jistým otázkám a napětí. Na ženy je v dnešní době vyvíjen nátlak od zaměstnavatelů na jejich profesní růst, od mužů se předpokládá vysoké pracovní nasazení a na pracovišti vládne rivalita. Při vý-

chově dětí jsou rodiče bezradní, jestliže dítě nechce jíst zdravé potraviny a vyžaduje hamburgery a podobné potraviny z fast foodů. Dítě se cítí znevýhodněné před svými vrstevníky, když mu rodiče nepovolí sledovat seriál určený dospělým, anebo mu nekoupí věc, kterou mají všechny ostatní děti. Matky jsou nešťastné z časopisů určený pro teenagery, jejichž obsah se jim ani trochu nelíbí a děti ho vyžadují, jelikož ho čtou všichni vrstevníci. Dnešní pohled na vztah mezi rodiči a dětmi je od minulosti odlišný. Rodiče preferují upřímnost, rovnoprávnost dítěte, usilují o přátelský vztah se svým dítětem a přejí si, aby doznělo v jedinečnou osobnost. Když rodiče rozebírají problémy týkající se výchovy, vyjadřují obavy ohledně vztahu dětí k autoritám, neposlušnosti a zhoršené adaptability k nárokům společnosti. (Lacinová, Škrdlíková, 2008, s. 21)

I přesto, že usilujeme o harmonický vztah se svým dítětem, měli bychom být ve výchově důslední. Může nastat situace, kdy dítěti při pochybení něco zakážeme, ale po chvíli je nám ho líto a zakázanou věc mu dovolíme. Dítě je pak zmatené a nabývá dojmu, že když něco provede, nic se nestane, protože zákaz, který mu rodiče dali, nebude za chvíli platit.

2.5 Vliv autority na dítě

Je nutností zmínit se, že autorita představuje obzvlášť v současné době podstatný význam. Znamená respekt a uznání, jaké získávají rodiče i ostatní lidé, mající zásadní vliv na jedince. Jedná se o nenucené podvolení se a uvědomení si nadvlády, zakládající se na znalostech, zkušenostech, morální síle, stabilitě povahy a důslednosti. Přirozená autorita vyzařuje zejména z individuality každého jedince a tedy to, jak autoritativně působí na ostatní lidi, záleží na jeho temperamentu, etických zásadách, zkušenostech a znalostech. Předpokladem pro úspěšné rodičovství je získání autority. Každý rodič by si měl u dítěte vybudovat natolik silnou autoritu, aby si ho dítě vážilo, jelikož zastrašování druhým rodičem podříváme vlastní autoritu. Někdo se může domnívat, že autorita rodiče je předurčená, na dítě působíme jedinečným talentem a jde o umění, které nelze získat. Ovšem vynaložíme-li značné úsilí, můžeme autority dosáhnout. Děti a vlastně ani dospělí jedinci nepřijímají autoritu bezděčně, nýbrž ze všeho nejdříve se snaží s osobou více seznámit. Každý jedinec chce nejprve poznat osobnost člověka, který mu má udávat příkazy a posuzovat ho. Teprve potom zhodnotí, zda se pro něj daná osoba stane autoritou. Dítě předpokládá, že má oprávnění posuzovat dospělé, kteří ho vychovávají a jsou s ním pravidelně v kontaktu. Chce projevat respekt a uznání jen těm lidem, kteří si ho skutečně zaslouží. Nelze ovšem dítěti

vysvětlovat každé svoje jednání a příkaz, jelikož malé dítě mnohdy není schopné rozumět veškerým povinnostem, které vyžadují rodiče, a tudíž by takové jednání bylo bezúčelné. Přirozená autorita spočívá v tom, že jedinec respektuje autoritu přirozeně a nezkoumá důvod konkrétního příkazu či zákazu. Rodičovská autorita znamená pro zdárnou výchovu neobyčejnou hodnotu. Rodiče jsou si toho zpravidla vědomi, ovšem nedokážou přirozené autority dosáhnout. (Rodičovská autorita, 2000)

Někdy usilujeme o kamarádský vztah s našimi dětmi, ovšem je třeba zachovat postavení rozumnějších a znalejších rádců. Je nezbytné vytyčit určité hranice a dbát na to, aby se nepřekračovaly. Děti potřebují vedení a rodiče by měli jít příkladem. (Rheinwaldová, 2005, s. 166)

Proto by neodmyslitelnou součástí rodiny mělo být respektování probíhající jak ze strany dítěte, tak ze strany rodičů. Přesto, že u jedince usilujeme o získání autority, můžeme si jej vážit a uznávat jeho potřeby. Respektováním dítěte posílíme jeho sebevědomí a správný rozvoj. Je důležité brát ohled na postoje dítěte, vcítit se od jeho emocí a úzkostí. (Hoskocová, Suchochlebová-Ryntová, 2009, s. 83)

Stát se pro dítě autoritou nepředstavuje nic špatného. Nemáme v úmyslu mít moc nad naším potomkem, nýbrž se snažíme navodit správný postoj k autoritě. Usilujeme o to, aby se jedinec uměl svobodně rozhodovat a zároveň byl poctivý. Svobodné rozhodnutí bychom měli dítěti umožnit pouze do té míry, kolik je schopné v určité vývojové fázi zvládnout. (Lacinová, Škrdlíková, 2008, s. 127-128)

Jedinec se během života s autoritou setkává nejen v rodinném prostředí. Je důležité, aby se dítě naučilo respektovat své rodiče. Z rodičovské autority pramení například autorita k učitelům i budoucím zaměstnavatelům. Jestliže si dítě bude vážit svých rodičů, vytváříme tím příznivý postoj k druhým lidem. Je dost pravděpodobné, že si jedinec bude na základě rodičovské autority vážit ostatních lidí, které během svého života pozná.

3 TREST

Jak už jsme se v předchozí kapitole zmínili, respekt a autorita v rodině hraje velmi důležitou roli. Je ovšem potřeba rozlišovat autoritu jako takovou a autoritativní výchovu. O autoritativní výchově obecně platí, že by dítě mělo uctívat rodiče, kteří mají vždy pravdu. Jedinec by tedy měl rodiče v každé situaci poslechnout, neodmlouvat jim a jednat na základě vůle vychovávajících rodičů. Přísná výchova je důležitá proto, aby se z dítěte stal kultivovaný člověk a z toho důvodu je nezbytné použití tělesného trestu. Takové přesvědčení se šířilo a tradovalo po mnoha pokolení, a tudíž se nemůžeme divit, že tělesné trestání mělo ve výchově svůj důvod. (Vaničková, 2004, s. 38)

Co vlastně tělesný trest jako takový znamená, nám v definici od kolektivu amerických autorů uvádí Vaničková (2004, s. 33) a definice říká, že: „Tělesný trest je tělesným týráním, dochází-li k potrestání za pomoci předmětu, je-li bití směřováno na citlivé části těla (hlava, břicho, oblast genitálií, plosky a dlaně), nebo také tehdy, zůstávají-li na těle po ranách stopy (modřiny, škrábance apod.).“

Kolář a kol. (2012, s. 150) popisuje tělesný trest jako vědomé a záměrné přivodění bolesti z důvodu porušení disciplíny, či jako varování. Je-li úměrný, může splnit svůj účel. Může ale taky dojít ke zneužití, které postupně vede k trýznění jedince. Tělesný trest ztvárňuje převahu zdatnějšího a vlivnějšího. V rodinném prostředí mnohdy dochází k uplatňování nepřiměřených trestů, které mohou být následně praktikovány jako jediná možnost řešení problému. V ohrožení je především zdraví dítěte, ale dochází i k názoru, že nastalé potíže lze vyřešit silou.

Existuje i právní úprava o ochraně dětí a tou je Úmluva o právech dítěte. V článku 19 se dočteme, že: „Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, činí všechna potřebná zákonodárná, správní, sociální a výchovná opatření k ochraně dětí před jakýmkoli tělesným či duševním násilím, urážením nebo zneužíváním, včetně sexuálního zneužívání, zanedbáváním nebo nedbalým zacházením, trýzněním nebo vykořisťováním během doby, kdy jsou v péči jednoho nebo obou rodičů, zákonných zástupců nebo jakýchkoli osob starajících se o dítě.“ (Úmluva o právech dítěte, 1989, čl. 19)

Používání tělesných trestů v rodině přináší pro dítě nepříjemný dopad. Zkusme si představit, že na nás začne útočit osoba, které věříme a máme ji rádi. Pocítili bychom jistě potupu a zranitelnost. Něco podobného zažívá dítě, jestliže ho uhodíme či jinak fyzicky po-

trestáme. Dítě dostane z podobně tvrdých trestů strach a útoky mnohdy začne oplácet. Každé tvrdší tělesné potrestání zanechá na jedinci nepříznivý dopad ovlivňující vzájemný vztah. Dítě přestane rodičům důvěřovat, vytrácí se láska a pocit bezpečí. Dítě se jistě nebude cítit dobře s lidmi, kteří ho tloučou a činí mu bolest. Může nastat situace, kdy se rodič neovládne a dítě uhodí, nicméně by se měl pokusit vyřešit podobné případy jiným způsobem, než tělesným trestáním. Příležitostné plácnutí se brzo může proměnit ve větší rány nebo jiný fyzický trest a to bychom rozhodně měli mít na vědomí. (Kast-Zahn, 2008, s. 79-80)

Tělesný trest považujeme za jistý projev bezmoci, kdy nevíme jak nepříznivé chování dítěte dále řešit. Měli bychom se zamyslet nad tím, jak nepřiměřené použití fyzického trestu může na dítě negativně zapůsobit. Jedinec, který zažíval hrubé tělesné tresty, si odnáší zkušenosti se surovým zacházením a své budoucí problémy v životě neřeší jiným způsobem, než násilím a agresí.

3.1 Formy tělesného trestu

Nejobvyklejším tělesným trestem je facka, což nám vyplývá z různých průzkumů a praktických zkušeností. Facka není jenom právě vykonaný úkon, kdy dítě uhodíme. Je to rovněž vyjádření nadvlády nad dítětem. Je pravděpodobné, že v daný moment bude facka účinná, ovšem pro dlouhodobý proces, kterým výchova bezesporu je, nepřináší efekt, jakého bychom si přáli docílit. Fyzické tresty nelze pojmout jen z pohledu tělesného a psychického, nýbrž i z pohledu emočního. Být trestán někým, koho milujeme, je nebezpečné z důvodu propojení bolesti s láskou. Potomek nám takové jednání může začít vracet ve formě různých pubertálních projevů. Je pouze na nás, jak moc nám na dítěti záleží, jaký o něho projevujeme zájem, a zda ho vychováváme s láskou. Z výzkumu dr. Murray Strausse nám vyplývá, že trestání dětí vede je samotné do budoucna k agresivnímu chování a řešení problémů násilným způsobem. (Vaničková, 2004, s. 32-33)

Strašení a vyhrožování je další ukázkou nepatřičného a nedůstojného chování rodičů, kteří tak dítěti naznačují, co se přihodí, jestliže nás neuposlechne. Jistě jsou nám povědomé věty typu: „Jestli ten oběd nesníš, nebudeš se dívat na pohádku.“ Mnohdy vyslovíme takovou vyhrůžku, kterou ani nelze zrealizovat. „Pokud budeš neustále zlobit, nikdy už nepojedeme na výlet.“ Takové vyhrůžky ve skutečnosti určitě nemyslíme vážně a dítě si je toho vědomé. (Kast-Zahn, 2008, s. 78)

Zastrašování potomka může dočasně napomoci v konkrétní bezvýchodné situaci, nicméně tento úspěch nemá trvalý účinek. Trestání totiž nepřináší žádné možné alternativy, jak by děti své nevhodné chování mohli příště ovlivnit a vyřešit jiným způsobem. Rodičovský trest chápe dítě jako zahanbení, které v něm vzbudí buď touhu po odplatě v podobě dalšího zlobení, nebo se příliš podřizuje, aby předešlo dalším fyzickým trestům. (Rogge, 2005, s. 55) Zastrášením vzbuzujeme v dítěti nejistotu a obavy z toho, co se bude odehrávat dál. Narušujeme tím vzájemný vztah a důvěru.

3.2 Jaké jsou důvody trestání

Jakákoliv forma tělesných trestů, nelaskavé a neúměrné chování rodičů, různé zastrašování, útoky a urážky jsou důvodem toho, že rodiče pocítují beznaděj. Nedokážeme si poradit s výchovou našich potomků, nevíme jak se chovat v krizových situacích. Je toho na nás zkrátka příliš, a tak naše emoce ovlivňují i naše děti. Potřebujeme se oprostit od stresu, zlosti a chceme se zbavit vnitřního neklidu, jenž se v nás naskládal během celého dne. Je přirozené, že se vždycky nezachováme tak, jak bychom měli. Vždyť jsme jenom lidé, kteří také chybují, a máme různé nedostatky. Nepřiměřené chování přináší mnohým lidem pocit provinění, což nám problém nevyřeší, spíše naopak. Nezbývá nic jiného, než se pokusit zvolit takovou výchovnou strategii, díky které zůstaneme vyrovnaní a dokážeme se ovládnout i v krizových situacích. (Kast-Zahn, 2008, s. 80)

J. U. Rogge (cit. Vaníčková, 2004, s. 37-38) poukazuje na skutečnost, že převážná část trestajících rodičů se v dětství sama setkala s fyzickým potrestáním. V naší společnosti se tělesný trest stal víceméně uznávaným výchovným prostředkem, a někteří rodiče v konkrétních případech vztahují na dítě ruku automaticky. Pro trest se rodiče rozhodnou v situaci, kdy si nedokážou poradit jiným způsobem a pocítují určitou zranitelnost. Rodiče mnohdy sklouznou k zastrašování dětí. Je to forma trestu, která nemá význam a zpravidla jenom prohlubuje strach dětí. Trestání dětem může připadat jako nevyzpytatelný projev síly, jestliže se objeví nečekaně a dítě není schopné v ten moment rozpoznat svoje pochybení. Mnohdy se samotný trest ani netýká konkrétního prohřešku a z toho důvodu se nestává účinným výchovným prostředkem. Jistě už jsme někdy slyšeli podobné věty jako: „Když nesníš ten oběd, nepůjdeš za kamarádem hrát hry na počítači.“ Častým příkladem je také nepřiměřené potrestání dítěte, po kterém se rodiče snaží obhájit jak před sebou, tak i před dítětem. Dítěti vysvětlují, že kdyby nebylo tak zlobivé, nemuseli by ho uhdit, zakázat mu

televizi apod. Někdy v dítěti můžeme zanechat pocit nespravedlnosti a ukřivdění a vyvoláme tím touhu po odplatě, která zahájí vysilující souboj o moc.

3.3 Rizika tělesných trestů

Fyzický trest všeobecně nemá příliš dobrou reputaci. Mnozí lidé na něj nahlízejí jako na zvlášť hrubé a bezcitné zacházení dopouštěné na dětech. S kritikou se setkáme i v mnoha rodičovských průvodcích o výchově varujících před zvlášť hrubým zacházením. Taková upozornění jsou jistě patřičná, neboť nadměrné používání tělesných trestů působí na dítě nepříznivým způsobem. Nicméně v mnoha pedagogických příručkách nenajdeme doporučení, jak tento výchovný prostředek správným způsobem praktikovat. V některých státech může být rodič trestně stíhán i za to, že své dítě uhodí na veřejnosti. Z důvodu ochrany práv dítěte platí v současnosti i v České republice bezvýhradní zákaz použití tělesného trestu na školách. (Říčan, 2013. s. 39)

Jak z názvu kapitoly vypovídá, tresty přináší mnoho rizik, jenž mohou být ukryta, a nemusíme o nich hned vědět. Vyjdou najevo až po určité době, kdy není jednoduché přijít na jejich příčiny.

Lekce o moci - trestáním děti přichází na skutečnost, že ubližováním vyřeší potíže s ostatními lidmi. Ubližovat ovšem může pouze silný jedinec, a tudíž děti usilují o dosažení moci. Jestliže získají nad ostatními moc, mohou si dělat, co se jim zlíbí.

Zmatení motivace - činnosti, které dítě vykonává, by nemělo dělat jen z nařízení, či strachu z autority. Když dítěti vysvětlíme význam činností, které jsou potřeba udělat, můžeme ho pak také přimět k tomu, aby je vykonávalo samo od sebe.

Poškození vztahů – používáním trestů narušujeme náš vztah s dítětem. Pro dítě je autorita důležitá, avšak je rozdíl, jestli si rodičů váží, nebo z nich má strach.

Snížení sebeúcty – trestáním vyjadřujeme určitou neúctu k dítěti. Narušením sebeúcty si jedinec přestane cenit své osobnosti a naskytne se problém do budoucna v podobě navázání plně respektujících vztahů.

Výměnný obchod - jestliže potomka neustále trestáme, může nastat situace, kdy mu bude trest už naprosto lhostejný. Nebude mu vadit, když při pozdním příchodu dostane pár pohlavků. Smíří se s potrestáním a nenaučí se dodržovat zásady.

Ohrožení morálního vývoje – dítě, které bývá trestáno, se pokouší vyhnout dalším problémům častým lhaním, podváděním a zamlčováním svých chyb. (Článek o rizicích trestání, 2008)

V předchozích řádcích jsme měli možnost přesvědčit se, že existuje mnoho rizik tělesných trestů. Rovněž může nastat situace, kdy to přeženeme a potomka potrestáme víc, než jsme měli v úmyslu. Bylo by vhodné zamyslet se nad dopadem fyzického trestu a nevhodné chování našeho dítěte se snažit vyřešit jiným způsobem.

3.4 Jak zacházet s tresty

Usilujeme-li o to, abychom nepoužívali tresty při výchově dětí, ještě to neznamená, že nezasáhneme v situaci, kdy je to nutné. V takovém případě by to mohlo dopadnout ještě hůř, než kdybychom dítě potrestali. Jiným způsobem řešení by mohlo být nechat dolehnout přirozené důsledky, které vyplývají z nevhodného chování. Dítěti nic nepřinese, když mu za rozbití hrnečku vyhubujeme, uhodíme a nakonec po něm všechno uklidíme. Mnohem víc zapůsobí, když po sobě dítě zamete střepy z hrnečku a ze svého kapesného se podílí na koupi nového hrnku. Místo trestu bychom měli hledat cestu k nápravě a nechat dopadnout logický důsledek. Mnohdy situaci nejde napravit jinak, než omluvou. Může se stát, že se například opozdíme a od kamaráda nepřijdeme včas domů. V takovém případě je mnohem lepší vysvětlit, že jsme o něho měli obavy a měl zavolat, že se opozdí. Dítě se tak naučí plnit dohody a nebude se obávat trestů. (Článek o rizicích trestání, 2008)

Už jsme se dozvěděli, že na dítě má nepříznivý dopad, jestliže ho trestáme fyzicky, nebo distancí, tedy odháníme ho od sebe pryč. Dítě to chápe jako odpoutání od rodičů a ztrátu lásky, což je dokonce horší než pohlavek. Jistěže je důležité naučit děti respektovat určité normy a připravit je na to, že za nedodržení pravidel následuje trest. Když například žák použije při vyučování mobil, bude mu zabaven a může ho používat až za několik dní. Tak jako řidič, který projede přes křižovatku na červenou, dostane pokutu. Takový trest má význam a nenaruší lidskou důstojnost jedince. Tělesné tresty a distance napáchají značné škody a navždy se vryjí do paměti každého člověka. Je pravděpodobné, že děti, které byly tělesně trestané, vychovávají v budoucnu své děti podobným způsobem. (Prekopová, 2010, s. 71-74)

3.5 Důsledky trestání

Je důležité si uvědomit, že u často trestaných dětí již od raného věku, probíhá vývoj mnohem pomaleji. Projevují se změny v jejich jednání a může dojít až k lhostejnosti, ostražitosti a útočnému chování. Pro takové děti je typické, že zaniká sociální interakce a jsou emocionálně odtahované. Dítě, které se mezi nejbližšími necítí v bezpečí, má problém získat důvěru k ostatním lidem a to se přenáší i do dalších vztahů. Prožívá hrubé zacházení a nechápe, proč je trestáno například za špatnou známku, nebo za rozbitý talířek. Fyzické útoky mohou být doprovázeny i slovním napadáním a to vyvolává pocit bezmoci a beznaděje. Takové jednání s dítětem má zajisté dopad na jeho osobnost a na utváření vztahů. Ovlivněny jsou úspěchy ve škole, volba budoucího partnera a rodičovské chování. Tělesné tresty jsou také častým důvodem ke lhaní. Dítě se chce vyhnout trestu, a tak raději v určitých situacích neřekne pravdu. Tímto je narušena blízkost a důvěra k rodičům, a rovněž vlastní sebeúcta. (Vaníčková, 2004, s. 77-78)

A. Milerrová (cit. podle Vaníčková, 2004, s. 79) poukazuje na důsledky, které může tělesné trestání vyvolat. Především je nutné zmínit, že tělesný trest navádí trestané dítě k násilnému chování. Narušuje pocit jistoty a bezpečí, vytrácí se láska. Dítě zažívá obavy z dalšího napadení. Podněcuje ke hněvu, zuřivosti a touze po odplatě. Navádí dítě k uznávání nesmyslných důvodů trestání. Jedinec přestává být empatický a vnímavý ke druhým lidem. Kromě toho neusiluje o to, aby ho respektovali a uznávali ostatní lidé. Zásluhou častého trestání považuje dítě trest a agresivní chování za způsob vyjádření lásky. Dítě potlačuje své vlastní pocity a uzavírá se do sebe.

Takový jedinec má sklony pracovat v zaměstnání, kdy je k vykonávání pracovních úkolů potřeba násilí. Zaslepeně uznávají silnější autoritu a nechtějí se zamyslet nad spojitostí násilného chování prožité v dětství a jejich násilného chování v dospělosti. V těžké životní situaci se vrací známý pocit bezmoci, vyvolávající agresivní jednání. (Vaníčková, 2004, s. 79)

3.6 Mezi odměnou a trestem

Podobně jako nás při pomýšlení na trest napadne nějaký ten pohlavek, stejně tak si můžeme pod odměnou představit například velkou čokoládu, nebo nový mobil. Zároveň bychom si ale měli uvědomit, že to, co se někomu jeví jako trest, může po určité době

přestat být trestem. Tak jako velké množství sladkostí pro někoho není odměna. Občas se stává, že co jeden považuje za trest, pro druhého trestem není. Například skupinka zlobivých kluků se předhání, kdo vyvede větší nezbednost a z toho důvodu je pro ně odměnou, když ho nahánějí policisté, nebo dostane výprask. Cítí se potom ve své partě uznávaným členem. Trestem tedy nemusí být to, co jsme dítěti uložili, ale co jako trest samotné dítě považuje. Prožívá pocit sklíčenosti, zahanbení a potupy. Zpravidla ovšem platí, že co vychovávající pokládá za trest, považuje za trest i dítě. Naprosto stejným způsobem můžeme definovat odměnu. Odměna je to, co dítě za odměnu považuje a přináší mu radostné pocity. (Matějček, 2012, s. 29)

Dle různých průzkumů je dokázané, že pochvala a odměna působí na děti v mnohem větší míře, než kritizování a trestání. Do odměn nezahrnujeme pouze materiální věci, jako například již zmíněnou čokoládu. Patří zde i úsměv, objetí, společné prožitky a strávené chvíle. Záleží na tom, co za odměnu a trest považuje jedinec. Dítě může považovat za odměnu to, že ho rodiče trestají. Alespoň v té chvíli je středem pozornosti a tedy zlobí ještě víc, aby si ho rodiče všimli. Ocenění a pochvala patří do kategorie odměn, o které je nezbytné se zmínit. Můžeme například pozitivně ohodnotit snahu svého dítěte, kterou vynaloží při určité činnosti. (Hoskovcová, Suchochlebová-Ryntová, 2009, s. 65-66)

3.6.1 Rizika odměn a pochval

Pro každého zdravého jedince není nic příjemného, když je nucen potrestat své dítě. Zato odměny považujeme za něco, co nám působí radost, přináší pozitivní emoce a tak se asi nenajde mnoho lidí, kteří by je chtěli zpochybnit. Nicméně je nutné podotknout, že i odměna a chvála přináší určitá rizika, a tedy jejich nadměrné používání nepůsobí příznivě na vývoj dítěte. Když se zmiňujeme o rizicích odměn, jsou tím myšleny i odměny ve smyslu uplácení. Po dítěti požadujeme, aby za určitou odměnu vykonalo, o co ho žádáme. Ve výchově máme možnost zvolit namísto odměn jinou variantu, aby dítě mělo možnost prožít pozitivní důsledky jeho činností a jednání, které příznivě působí na jedince. Odměny a pochvaly můžeme nahradit zpětnou vazbou, která je prospěšná pro vývoj osobnosti a také oceněním. Tento způsob řešení dokazuje, že s dítětem máme přátelský vztah založený na vzájemné rovnosti. Oproti tomu odměna a pochvala se zakládá na mocenském modelu, přestože jde o jeho mírnější formu. (Kopřiva, 2012, s. 155)

Říčan (2013, s. 27) poukazuje na použití efektivní odměny formou sdílení činností. Většina dětí ocení, když se svými rodiči mohou například na výlet, prožívají rodinné zážitky a mají společné zájmy. Dítě pocituje svoji významnost při společně prováděné činnosti, která je prospěšná celé rodině a přitom zažívá pocit dospělosti. Takové činnosti nevyzní jako odměna a dítě se cítí rovnocenným partnerem.

Je velmi pravděpodobné, že odměnu či pochvalu používá při výchově převážná většina rodičů a oproti trestům jsou považovány za žádoucí. Avšak je potřeba se zamyslet, jak vlastně působí na samotné dítě. Mohli bychom říct, že prostřednictvím slíbené odměny dáme dítěti podnět k tomu, aby vykonalo požadovanou činnost. Takovým způsobem jednání si dítě přivykne na to, že za vykonanou práci dostane vždy odměnu a zaniká uspokojení z provedené práce.

3.7 Proaktivní výchova

Prospěšná a odpovědná výchova je nazývána výchovou proaktivní. V proaktivním postoji k životu se pokoušíme o to, abychom vykonávali jenom to, co je správné. Měli bychom akceptovat, že za sebe v dospělosti přebíráme veškerou zodpovědnost a také za události, které můžeme změnit k lepšímu. Protikladem je reaktivní přístup. Spočívá v tom, že nevíme, anebo se nezajímáme o to, jak napravit věci k lepšímu. Různé problémy se sice snažíme řešit, ale mnohem snadnější by bylo problémům předcházet. Výchova neznamena pouze v konkrétní situaci zakročit a odstranit nesprávné chování dítěte. Je zapotřebí připravit prostředí pro zdravý fyzický a duševní vývoj, usilovat o vytváření dobrých vztahů, osvojit si určité návyky, učit se dovednostem a ze všeho nejvíc nastavit hranice, které se nebudou překračovat. Proaktivní výchova napomáhá tomu, abychom se nedostali do situace, se kterou si pak nedokážeme poradit, nebo u které není vůbec snadné ji vhodně vyřešit a tak volíme raději „menší zlo.“ Takové situace jsou pak plné emocí, nejistoty a snadno se snížíme k použití trestu. Existují základní oblasti proaktivní výchovy, abychom se takovým stavům vyhnuli. Ze všeho nejdůležitější je pečovat o vzájemný vztah mezi rodiči a dětmi. Projevovat lásku, respekt, a přátelství. Také naše požadavky a očekávání od dítěte by měly být smysluplné. Měli bychom respektovat přirozené potřeby dětí. Vést děti k praktickým dovednostem a vytvoření správných návyků. Důležité je s dětmi komunikovat a naučit je jak vyjádřit, když se jim například něco nelíbí. Společně si také můžeme vytvořit určitá pravidla, která budeme všichni dodržovat. Mnoho dětí vyžaduje pozornost, a proto často

zlobí. Z toho důvodu bychom nežádoucím chování měli věnovat co nejméně pozornosti a zaměřit se na vhodné chování a jednání dítěte. Každý jedinec rovněž potřebuje prostor pro svůj volný čas, kdy se může věnovat svým oblíbeným činnostem, nebo si odpočinout. Proto tohle respektujme i u dětí a neodpírejme jim jejich volný čas. (Kopřiva, 2012, s. 217)

Proaktivní chování směřuje k zodpovědnému přístupu k životu. Předpokladem je pokusit se ovládnout své jednání a být uvážlivý ve svých činech. Jestliže se dokážeme zamyslet nad tím, v čem jsme pochybili a začneme na sobě pracovat, dovedeme zapracovat i na proaktivní výchově svých dětí.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 ZAMĚŘENÍ VÝZKUMU

V současnosti je velmi často diskutovaná problematika používání tělesných trestů jak v rodině, tak ve škole. Považovali jsme za přínosné zjistit, názory rodičů na výchovu a používání tělesných trestů v rodině. Sesbíraná data zjišťují, jak fungují rodiny v současné době. Do výzkumu byli zahrnuti respondenti ze Zlínského kraje, kteří vychovávají děti. Šetření bylo prováděno prostřednictvím kvantitativního výzkumu formou dotazníku, který se jevil jako vhodný způsob pro získání velkého počtu respondentů a k zajištění anonymity. Jako podklad pro empirickou část sloužila publikace Metody pedagogického výzkumu, jejímž autorem je Miroslav Chráska.

4.1 Koncepce výzkumného šetření

Výzkumné šetření bylo realizované metodou kvantitativního výzkumu a data byla získána formou dotazníkového šetření. Dotazníkové šetření umožňuje získat velké množství respondentů a zjistit tak co nejvíce názorů na výchovu a používání tělesných trestů rodině.

4.2 Stanovení výzkumného problému

Hlavní výzkumný problém se zabývá otázkou: Jaký je názor rodičů na používání tělesných trestů v rodině?

4.3 Vymezení výzkumných cílů

Cílem výzkumu bylo zjistit, jak probíhá výchova v jednotlivých rodinách. Zjistit, jaký mají názor na tělesný trest a zda se přiklání k jeho používání.

Hlavní cíl výzkumu:

Hlavním cílem bylo zjistit názor rodičů na používání tělesných trestů v rodině.

Dílčí výzkumné cíle:

- zjistit, jakým způsobem probíhá výchova v rodině;
- zjistit, jaké jsou podle rodičů příčiny zlobení dětí;
- zjistit, jaký je podle rodičů vhodný způsob trestu pro dítě;
- zjistit, jaký postoj zaujímají rodiče na tělesné tresty v rodině.

4.4 Vymezení výzkumných otázek

Šetření probíhalo metodou kvantitativního výzkumu a z toho důvodu bylo potřeba vymezit hlavní výzkumnou otázku, ze které byly následně formulovány dílčí výzkumné otázky.

Hlavní výzkumná otázka:

Jaký je názor rodičů na používání tělesných trestů v rodině?

Dílčí výzkumné otázky:

- Jaký výchovný styl rodiče u svých dětí preferují?
- Jaké jsou podle rodičů důvody k trestání dětí?
- Jak často rodiče uplatňují používání tělesného trestu?
- Jaké prostředky uplatňují rodiče při trestání dětí?
- Jaký mají rodiče názor na zákaz používání tělesného trestu?

4.5 Výzkumný soubor a způsob jeho výběru

Jako druh výzkumného souboru byli zvoleni rodiče, kteří se aktivně podílí na výchově svých dětí. Věková hranice rodičů je zde od 20 až do 60 let v lokalitě Zlínského kraje. Cílem je pomocí dotazníků zjistit co nejvíce názorů rodičů na používání tělesných trestů v rodině. Z toho důvodu bylo pro tento výzkum rozdáno 300 dotazníků. Základním souborem byli rodiče, kteří vychovávají děti. Výběrovým souborem se stávali rodiče ve věku 20 – 60 let. Jako nejvhodnější způsob sběru dat se jevil náhodný výběr, u kterého byl jediný předpoklad, aby respondenti ve věku 20 až 60 let vychovávali alespoň jedno dítě.

4.6 Technika sběru dat

Technika sběru dat byla zvolena na základě kvantitativního výzkumu. Výzkum probíhal formou dotazníkového šetření. Dotazník byl určen pro všechny rodiče ve věku 20 až 60 let žijící ve Zlínském kraji. Otázky obsahovaly především uzavřené odpovědi, nicméně pro větší příležitost vyjádřit svůj názor se vyskytlo i několik polootevřených a jedna otevřená otázka. Při zahájení samotného výzkumu proběhlo nejprve pilotní šetření v počtu 12 respondentů. Na malém vzorku zkoumaných respondentů jsme zjistili srozumitelnost dotaz-

níku. Podle respondentů se nevyskytl žádný problém s vyplňováním dotazníku, ani s nesrozumitelností otázek, a tedy byl zahájen hlavní výzkum. Dotazníky získané z pilotního šetření byly zařazeny do celkového počtu. Data byla sesbírána technikou sněhové koule. Tedy dotazníky jsme předali několika respondentům a ty jsme požádali, aby předali několik dotazníků dalším respondentům. Velká část dotazníků byla sesbírána rovněž na základní škole, kde jsme požádali žáky školy o předání dotazníků svým rodičům. Jak pro školu, tak pro další respondenty jsme připravili zapečetěné krabice, do kterých rodiče vkládali vyplněné dotazníky. Respondenti tedy měli zaručenou anonymitu dotazníku, na kterou byli předem upozorněni. Výzkum probíhal po dobu 3 týdnů. Pro výzkum bylo rozdáno celkem 300 dotazníků. Návratnost dotazníků činila 234 dotazníků, z toho 13 dotazníků bylo nutné vyřadit. Důvodem bylo, že dotazník vyplnili respondenti, kteří nemají děti. Do výzkumu tedy bylo použito 221 dotazníků.

4.7 Popis metody a analýzy dat

U získaných dat byla provedena absolutní a relativní četnost. Absolutní četností jsme získali přesný počet respondentů, kteří odpovídali na dané otázky. Relativní četností jsme vyjádřili procentuální podíl získaných informací z absolutní četnosti. U otázek týkajících se hlavní části výzkumu byl proveden test dobré shody chí-kvadrát. Tento test významnosti zjišťuje, zda se četnosti získané měřením odlišují od teoretických četností, které odpovídají určené nulové hypotéze. Na základě testu dobré shody chí-kvadrát jsme ověřovali, zda přijímáme nulovou hypotézu, nebo alternativní, kde existují statisticky významné rozdíly. Veškerá data získaná výzkumem, byla znázorněna tabulkou a grafem, pod kterým následoval popis a interpretace výsledků.

5 INTERPRETACE DAT

Tato empirická část bakalářské práce se zabývá interpretací dat z uskutečněného dotazníkového šetření. Do výzkumu bylo dohromady zapojeno 221 respondentů. Dotazník je rozdělen na dvě části. První část otázek 1 až 6 se zabývá sociodemografickými údaji o respondentech. U jednotlivých otázek je provedena absolutní a relativní četnost, která je znázorněna v tabulkách. Druhá část dotazníku se týká samotného výzkumu a analyzujeme v ní otázky 7 až 22. U každé otázky je provedena pozorovaná četnost a očekávaná četnost, ze kterých je vypočítán test dobré shody chí-kvadrát. Tento test nám zjišťuje, zda stanovené hypotézy vykazují statisticky významný rozdíl, či nikoliv. Otázky jsou znázorněny v tabulkách a grafech, pod kterým vždy následuje podrobný komentář k dané otázce.

5.1 Analýza sociodemografických údajů

V této části bakalářské práce je výzkumné šetření zaměřeno na analýzu sociodemografických údajů. Sociodemografické údaje se týkají otázek 1 – 6. Pro srovnání a lepší přehlednost byla u těchto otázek provedena absolutní a relativní četnost.

Otázka č. 1: Jste?

Tabulka 1. Pohlaví

Jste?	Absolutní četnost	Relativní četnost [%]
muž	77	34,84
žena	144	65,16
celkem	221	100,00

Z celkového počtu 221 respondentů se výzkumného šetření zúčastnilo 77 mužů (34,84 %) a 144 žen (65,16 %). Z toho lze usuzovat, že ženy projevily větší iniciativu k zapojení se do výzkumu než muži.

Otázka č. 2: Váš věk?*Tabulka 2. Věk*

Váš věk?	Absolutní četnost	Relativní četnost [%]
20 - 35 let	50	22,62
35 - 45 let	141	63,80
45 - 60 let	30	13,57
celkem	221	100,00

Do výzkumu se zapojilo celkem 221 respondentů. Zjištěné údaje byly zaměřeny na věkovou kategorii 20 až 60 let. Z tabulky vyplývá, že 50 respondentů odpovědělo na věk 25 – 35 let (22,62 %), 141 respondentů odpovědělo na věk 35 – 45 let (63,80 %) a na věk 45 – 60 let odpovědělo 30 respondentů (13,57 %). Z výzkumu vyplývá, že nejvíce respondentů odpovědělo ve věku 35 – 45 let.

Otázka č. 3: Váš rodinný stav?*Tabulka 3. Rodinný stav*

Váš rodinný stav?	Absolutní četnost	Relativní četnost [%]
svobodný / svobodná	15	6,79
ženatý / vdaná	177	80,09
rozvedený / rozvedená	19	8,60
žijí v nesezdaném soužití	10	4,52
celkem	221	100,00

Z tabulky vyplývá, že z celkového počtu 221 respondentů odpovědělo na rodinný stav svobodný / svobodná 15 (6,79 %) respondentů, na ženatý / vdaná 177 (80,09 %) respondentů, rozvedený / rozvedená 19 (8,60 %) respondentů a v nesezdaném soužití žije 10 (4,52 %) respondentů. Z toho lze vyvodit, že převážná většina respondentů žije v manželství.

Otázka č. 4: Nejvyšší dosažené vzdělání?*Tabulka 4. Vzdělání*

Nejvyšší dosažené vzdělání?	Absolutní četnost	Relativní četnost [%]
základní	10	4,52
středoškolské zakončené výučním listem	86	38,91
středoškolské zakončené maturitní zkouškou	87	39,37
vysokoškolské	38	17,19
celkem	221	100,00

Na otázku nejvyšší dosažené vzdělání odpovědělo 10 (4,52 %) respondentů se základním vzděláním, 86 (38,91 %) respondentů se středoškolským vzděláním zakončeným výučním listem, 87 (39,37 %) respondentů se středoškolským vzděláním zakončeným maturitní zkouškou a 38 (17,19 %) respondentů s vysokoškolským vzděláním. Z toho lze vyvodit, že převážná většina respondentů, která se zúčastnila výzkumu, má středoškolské vzdělání.

Otázka č. 5: Počet dětí?*Tabulka 5. Počet dětí*

Počet dětí?	Absolutní četnost	Relativní četnost [%]
žádné	0	0,00
1 dítě	49	22,17
2 děti	139	62,90
3 děti a více	33	14,93
celkem	221	100,00

Výzkum byl zaměřen na respondenty, kteří vychovávají děti. Z toho důvodu na otázku týkající se počtu dětí odpovědělo 0 (0 %) respondentů žádné dítě, 49 (22,17 %) respondentů jedno dítě, 139 (62,90 %) dvě děti a 33 (14,93 %) respondentů 3 děti a více. Z toho lze vyvodit, že nejvíce respondentů vychovává v rodině dvě děti.

Otázka č. 6: Doplněte prosím věk Vašich dětí.*Tabulka 6. Věk dětí*

Doplněte prosím věk Vašich dětí.	Absolutní četnost	Relativní četnost [%]
0 - 1 rok	13	3,05
1 - 3 roky	26	6,10
3 - 6 let	56	13,15
6 - 9 let	87	20,42
9 - 12 let	79	18,54
12 - 15 let	92	21,60
15 - 20 let	73	17,14
celkem	426	100,00

Z tabulky týkající se věku dětí lze odvodit skutečnost, že 13 (3,05 %) respondentů vychovává dítě ve věku 0 – 1 rok, 26 (6,10 %) respondentů dítě ve věku 1 – 3 roky, 56 (13,15 %) respondentů dítě ve věku 3 – 6 let, 87 (20,42 %) respondentů dítě ve věku 6 – 9 let, 79 (18,54 %) respondentů vychovává dítě ve věku 9 – 12 let, 92 (21,60 %) respondentů ve věku 12 – 15 let a 73 (17,14 %) respondentů dítě ve věku 15 – 20 let. Výzkum ukázal, že respondenti vychovávají děti v různých věkových kategoriích, ovšem nejvíce vychovávají děti ve věku 12 – 15 let.

5.2 Analýza výzkumu

V této části bakalářské práce analyzujeme hlavní část výzkumu. Výzkumné otázky 7 až 21 se zabývají používáním tělesných trestů v rodině. U těchto položek byl proveden test dobré shody chí-kvadrát, který je vyjádřen vzorcem $(P - O)^2 / O$. Hladinu významnosti jsme zvolili pro všechny položky v dotazníku 0,05 (5%). Součástí každé otázky je podrobný komentář, ve kterém analyzujeme získané výsledky, na základě kterých přijímáme nulovou H_0 či alternativní hypotézu H_A .

Otázka č. 7: Který styl výchovy u Vašich dětí preferujete?

Hypotéza 1:

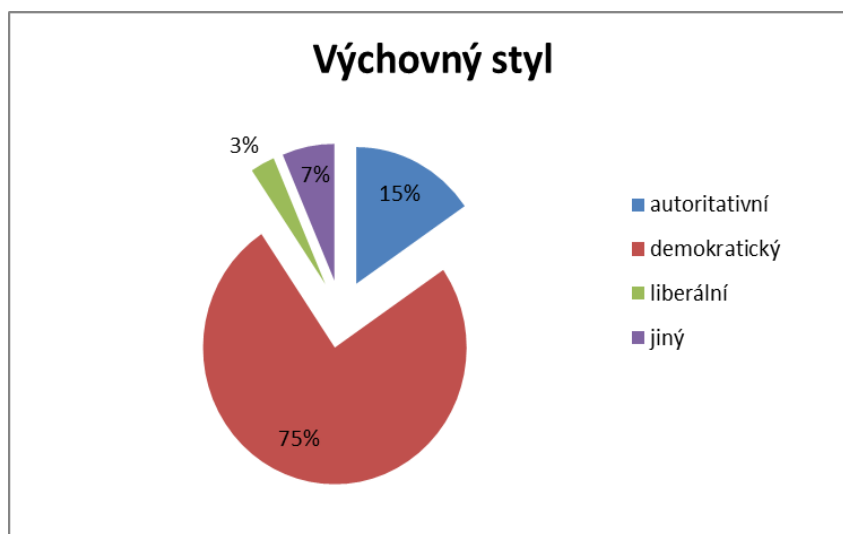
H_0 Mezi preferovaným stylem výchovy rodiči neexistuje statisticky významný rozdíl.

H_A Mezi preferovaným stylem výchovy a rodiči existuje statisticky významný rozdíl.

Tabulka 7. Výchovný styl

Který styl výchovy u Vašich dětí preferujete?	Pozorovaná četnost P	Očekávaná četnost O	$(P-O)^2/O$
autoritativní	36	58,5	8,65
demokratický	176	58,5	236,00
liberální	7	58,5	45,34
jiný	15	58,5	32,35
celkem	234	234	322,34

Graf 1. Výchovný styl

Výzkumná otázka se zabývá preferovaným stylem výchovy v rodině. Uvedená tabulka i graf zjišťuje v pozorované četnosti (P) skutečnost, že autoritativní styl výchovy upřednostňuje 36 respondentů, demokratický 176 respondentů, liberální 7 respondentů a jiný 15 respondentů. Respondenti, kteří zvolili možnost odpovědi jiný, kombinují všechny 3 styly dohromady. Dle výzkumu se ukázalo se, že jako nejvíce preferovaný styl výchovy rodiči je demokratický. Dle pozorované četnosti (P) a očekávané četnosti (O) jsme zjistili, že vypočítaná hodnota testového kritéria 322,34 je větší než kritická hodnota $\chi^2_{0,05} (2) = 7,815$.

Z toho důvodu přijímáme alternativní hypotézu, což znamená, že mezi preferovaným stylem výchovy a rodiči existuje statisticky významný rozdíl.

Pro přehled porovnááme s výzkumem PR prováděný v roce 2013, který zpracovala pro MPSV společnost MEDIARESEARCH, a.s. Výzkum se zabývá fyzickými tresty a můžeme díky němu konstatovat, že od 90. let 20. století došlo k pozvolné přeměně tradičního autoritativního stylu výchovy na liberálnější styl výchovy, což můžeme v současné době pozorovat i v českém školství. (Mediaresearch, a.s., 2013)

Otázka č. 8: Výchova dětí ve Vaší rodině převážně závisí na?

Hypotéza 2:

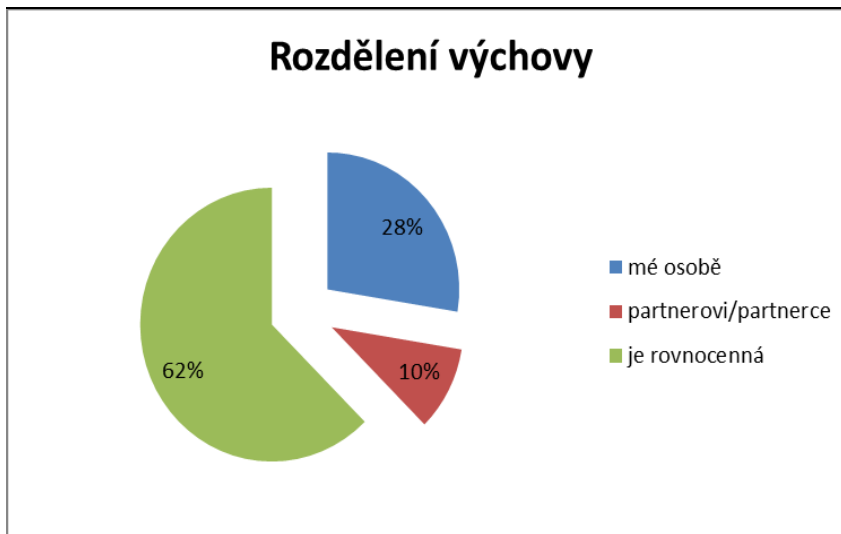
H_0 Mezi rovnocenným podílem rodičů ve výchově v rámci jejich spolupráce neexistuje shoda.

H_A Mezi rovnocenným podílem rodičů ve výchově v rámci jejich spolupráce existuje shoda.

Tabulka 8. Rozdělení výchovy

Výchova dětí ve Vaší rodině převážně závisí na?	Pozorovaná četnost P	Očekávaná četnost O	$(P-O)^2/O$
mé osobě	61	73,67	2,18
partnerovi/partnerce	22	73,67	36,24
je rovnocenná	138	73,67	56,18
celkem	221	221	94,60

Graf 2. Rozdělení výchovy

Výzkumná otázka se zaměřuje na rozdělení výchovy v rodině. Pozorovaná četnost (P) uvádí v tabulce i grafu skutečnost, že výchova v rodině závisí převážně na mé osobě u 61 respondentů, na partnerovi / partnerce u 22 respondentů a rovnocenná je u 138 respondentů. Z výzkumu vyplývá, že výchova v rodině probíhá rovnocenným způsobem a podílí se na ní oba rodiče. Dle pozorované četnosti (P) a očekávané četnosti (O) jsme zjistili, že vypočítaná hodnota testového kritéria 94,60 je vyšší, než u kritické hodnoty $\chi^2_{0,05}(2) = 5,991$. Přijímáme tedy alternativní hypotézu, která uvádí, že mezi rovnocenným podílem rodičů ve výchově v rámci jejich spolupráce existuje shoda, tedy statisticky významný rozdíl.

Otázka č. 9: Domníváte se, že je potřeba brát ohled na potřeby svých dětí?

Hypotéza 3:

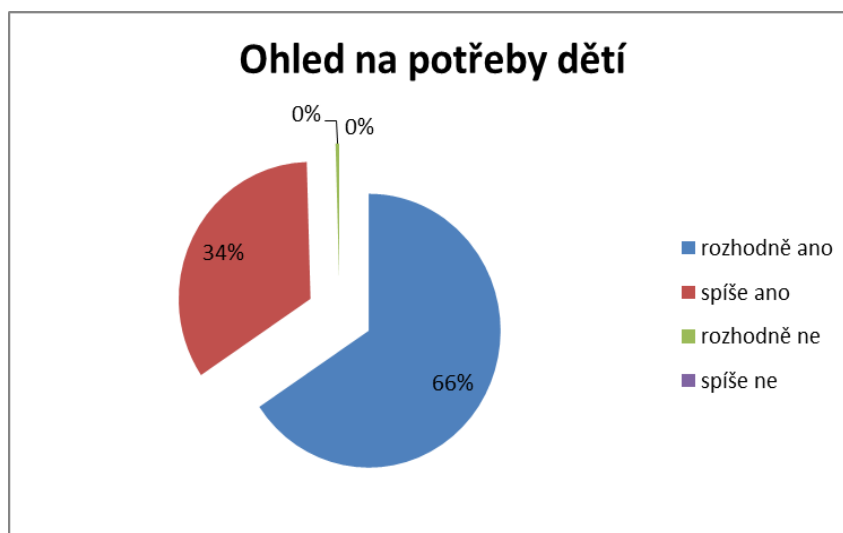
H_O Mezi ohledem na potřeby dětí a jejich rodiči není statisticky významný rozdíl.

H_A Mezi ohledem na potřeby dětí a jejich rodiči je statisticky významný rozdíl.

Tabulka 9. Ohled na potřeby dětí

Domníváte se, že je potřeba brát ohled na potřeby svých dětí?	Pozorovaná četnost P	Očekávaná četnost O	(P-O) ² /O
rozhodně ano	145	55,25	145,79
spíše ano	75	55,25	7,06
rozhodně ne	1	55,25	53,27
spíše ne	0	55,25	55,25
celkem	221	221,00	261,37

Graf 3. Ohled na potřeby dětí

Výzkumná otázka se zabývá úvahou, zda je potřeba brát ohled na potřeby svých dětí. Dle pozorované četnosti (P) v tabulce a grafu odpovědělo 145 respondentů rozhodně ano, 75 respondentů spíše ano, 1 respondent rozhodně ne a odpověď spíše ne žádný respondent nezvolil. Z výzkumu tedy převažuje, že je rozhodně nutné brát ohled na potřeby svých dětí. Podle vypočítané pozorované četnosti (P) a očekávané četnosti (O) jsme zjistili, že hodnota testového kritéria 261,37 převyšuje kritickou hodnotu $\chi^2_{0,05}(3) = 7,815$ a tedy přijímáme alternativní hypotézu. Mezi ohledem na potřeby dětí a jejich rodiči je statisticky významný rozdíl a rodiče respektují potřeby svých dětí.

Otázka č. 10: Autoritu ve výchově považujete za?**Hypotéza 4:**

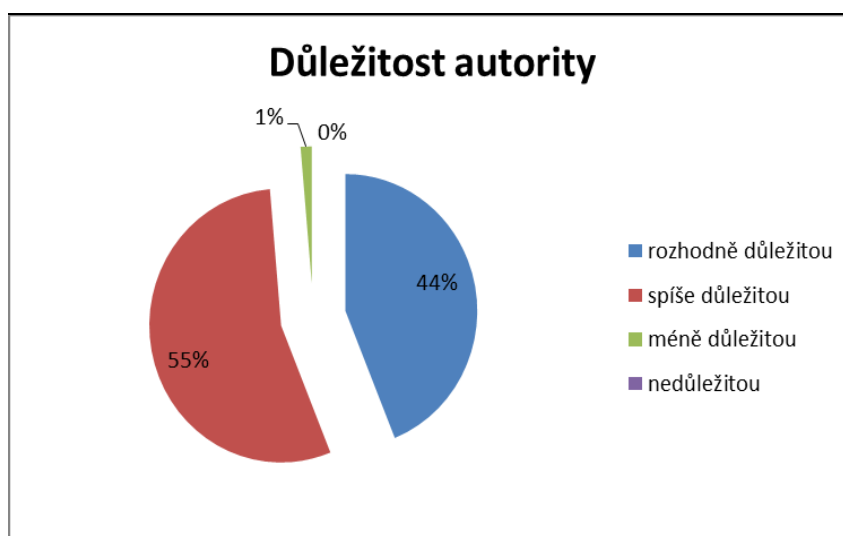
H_O Autorita a její důležitost není statisticky významná.

H_A Autorita a její důležitost je statisticky významná.

Tabulka 10. Důležitost autority

Autoritu ve výchově považujete za?	Pozorovaná četnost P	Očekávaná četnost O	$(P-O)^2/O$
rozhodně důležitou	97	55,25	31,55
spíše důležitou	121	55,25	78,25
méně důležitou	3	55,25	49,41
nedůležitou	0	55,25	55,25
celkem	221	221,00	214,46

Graf 4. Důležitost autority

Výzkumná otázka se zaměřuje na důležitost autority ve výchově. Na uvedené tabulce i grafu vidíme v pozorované četnosti (P), že 97 respondentů považuje autoritu za rozhodně důležitou, 121 respondentů považuje autoritu za spíše důležitou, 3 respondenti považují autoritu za méně důležitou a žádný respondent nepovažuje autoritu za nedůležitou. Autoritu lze tedy považovat za rozhodující ve výchově. Dle vypočítané pozorované četnosti (P) a očekávané četnosti (O) jsme zjistili, že hodnota testového kritéria 214,46 je

větší než kritická hodnota $\chi^2_{0,05}(3) = 7,815$ a proto přijímáme alternativní hypotézu. Důležitost autority je z toho důvodu statisticky významná.

Otázka č. 11: Odměnu či pochvalu ve výchově považujete za?

Hypotéza 5:

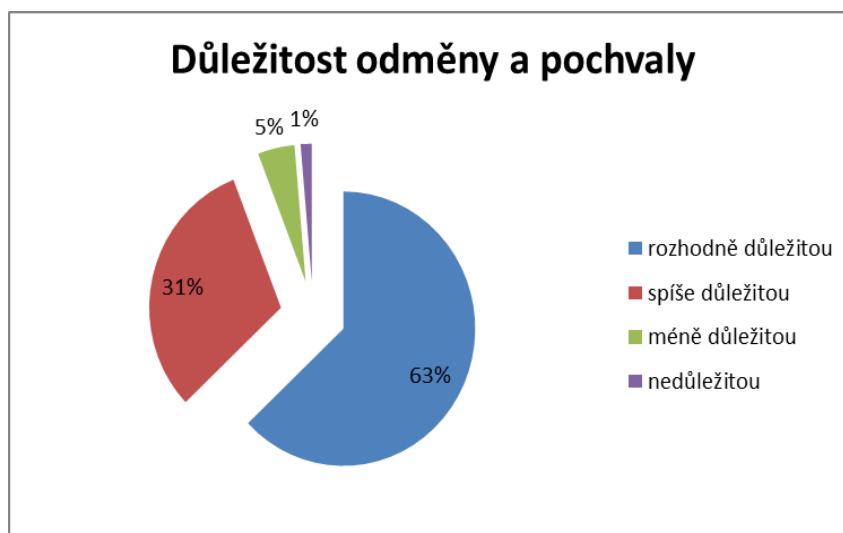
H_0 Odměny a jejich poskytování nejsou statisticky významné.

H_A Odměny a jejich poskytování jsou statisticky významné.

Tabulka 11. Důležitost odměny a pochvaly

Odměnu či pochvalu ve výchově považujete za?	Pozorovaná četnost P	Očekávaná četnost O	$(P-O)^2/O$
rozhodně důležitou	139	55,25	126,95
spíše důležitou	69	55,25	3,42
méně důležitou	10	55,25	37,06
nedůležitou	3	55,25	49,41
celkem	221	221,00	216,85

Graf 5. Důležitost odměny a pochvaly

Výzkumná otázka se zaměřuje na významnost odměny a pochvaly ve výchově. V uvedené tabulce a grafu zjišťujeme pozorovanou četností (P), že 139 respondentů považuje odměnu a pochvalu za rozhodně důležitou, 69 respondentů za spíše důležitou, 10 respondentů za méně důležitou a 3 respondenti považují odměnu a pochvalu za nedůležitou. Z toho lze usuzovat, že odměnu a pochvalu považují rodiče za důležitý

prostředek ve výchově dítěte. Podle vypočítané pozorované četnosti (P) a očekávaná četnosti (O) jsme zjistili, že hodnota testového kritéria 216,85 je větší než kritická hodnota $\chi^2_{0,05}(3) = 7,815$ a tedy přijímáme alternativní hypotézu. Odměny a jejich poskytování jsou statisticky významné.

Otázka č. 12: Používání tělesných trestů ve výchově považujete za?

Hypotéza 6:

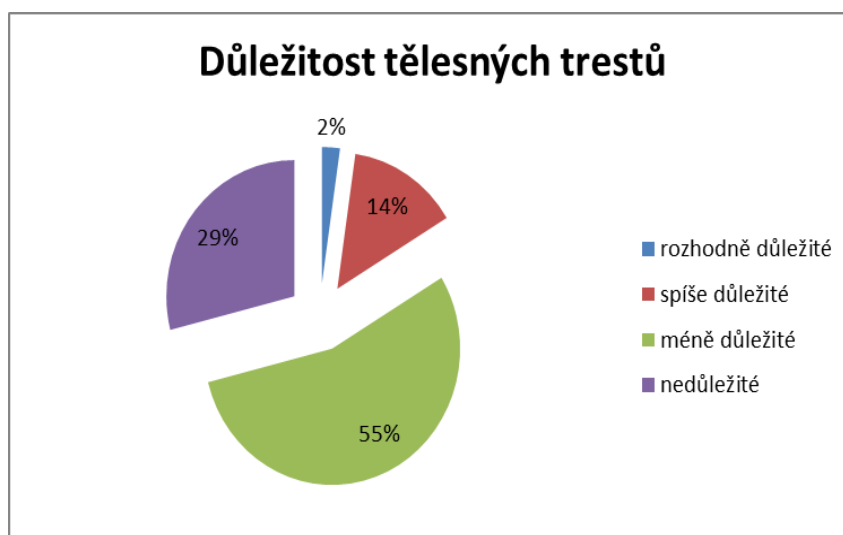
H_0 Účinnost tělesného trestu a jeho používání není statisticky významné.

H_A Účinnost tělesného trestu a jeho používání je statisticky významné.

Tabulka 12. Důležitost tělesných trestů

Používání tělesných trestů ve výchově považujete za?	Pozorovaná četnost P	Očekávaná četnost O	(P-O) ² /O
rozhodně důležité	5	55,25	45,70
spíše důležité	31	55,25	10,64
méně důležité	121	55,25	78,25
nedůležité	64	55,25	1,39
celkem	221	221,00	135,98

Graf 6. Důležitost tělesných trestů

Výzkumná otázka se zabývá důležitostí tělesných trestů ve výchově. V uvedené tabulce i grafu zjišťujeme pozorovanou četností (P) skutečnost, že 5 respondentů považuje používání tělesných trestů v rodině za rozhodně důležité, 31 respondentů za spíše důležité,

121 respondentů za méně důležité a 64 respondentů za nedůležité. Lze pozorovat, že více jak polovina respondentů považuje tělesný trest jako méně důležitý prostředek výchovy. Vypočítaná pozorovaná četnost (P) a očekávaná četnost (O) nám dokazuje, že hodnota testového kritéria 135,98 je vyšší, než kritická hodnota $\chi^2_{0,05}(3) = 7,815$ a z toho důvodu přijímáme alternativní hypotézu. Účinnost tělesného trestu a jeho používání je statisticky významné. Rodiče tedy na použití tělesného trestu ve výchově kladou spíše menší důraz.

Otázka č. 13: Tělesný trest považujete za?

Hypotéza 7:

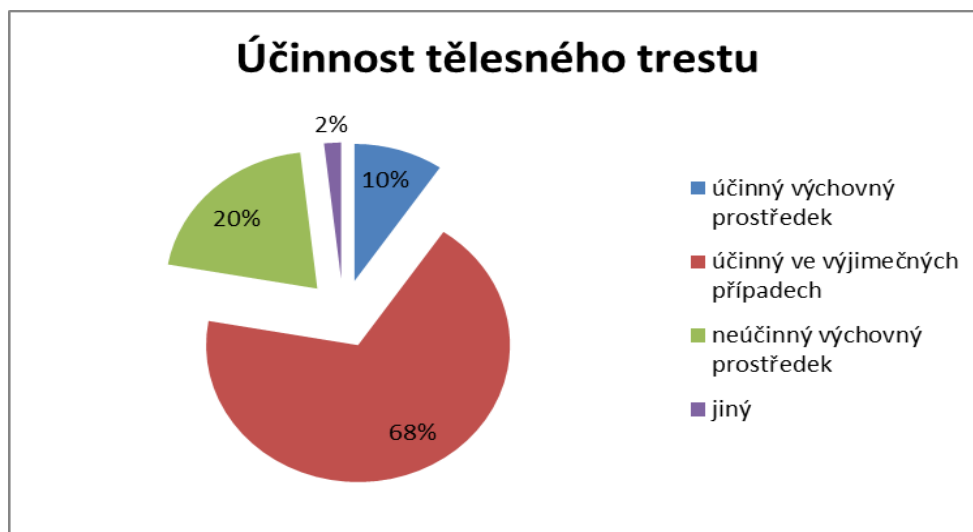
H_0 Mezi tělesným trestem a jeho používáním neexistuje rozdíl.

H_A Mezi tělesným trestem a jeho používáním existuje rozdíl.

Tabulka 13. Účinnost tělesného trestu

Tělesný trest považujete za?	Pozorovaná četnost P	Očekávaná četnost O	(P-O) ² /O
účinný výchovný prostředek	21	55,25	21,23
účinný ve výjimečných případech	151	55,25	165,94
neúčinný výchovný prostředek	45	55,25	1,90
jiný	4	55,25	47,54
celkem	221	221,00	236,61

Graf 7. Účinnost tělesného trestu

Ve výzkumné otázce respondenti uvažují nad účinností tělesného trestu. Na uvedené tabulce i grafu zjišťujeme pozorovanou četností (P), že 21 respondentů považuje tělesný trest za účinný výchovný prostředek, 151 respondentů za účinný ve výjimečných případech, 45 respondentů za neúčinný výchovný prostředek a 4 respondenti uvedli jiný. Respondenti, kteří uvedli jiný, považují tělesný trest za účinný výchovný prostředek tehdy, když byly vyčerpány jiné výchovné metody a používají ho výjimečně, je-li to opravdu nutné. Z výsledků výzkumu vidíme, že 68% z celkového počtu respondentů považuje tělesný trest za účinný prostředek výchovy ve výjimečných případech. Vypočítaná pozorovaná četnost (P) a očekávaná četnost (O) nám zjišťuje, že hodnota testového kritéria 236,61 je vyšší, než kritická hodnota $\chi^2_{0,05}(3) = 7,815$ a z toho důvodu nelze odmítnout alternativní hypotézu. Mezi tělesným trestem a jeho používáním existuje rozdíl, je statisticky významný, a tedy tělesný trest považují rodiče výjimečně za účinný prostředek výchovy.

Otázka č. 14: Jak často uplatňujete při výchově Vašeho dítěte tělesný trest?

Hypotéza 8:

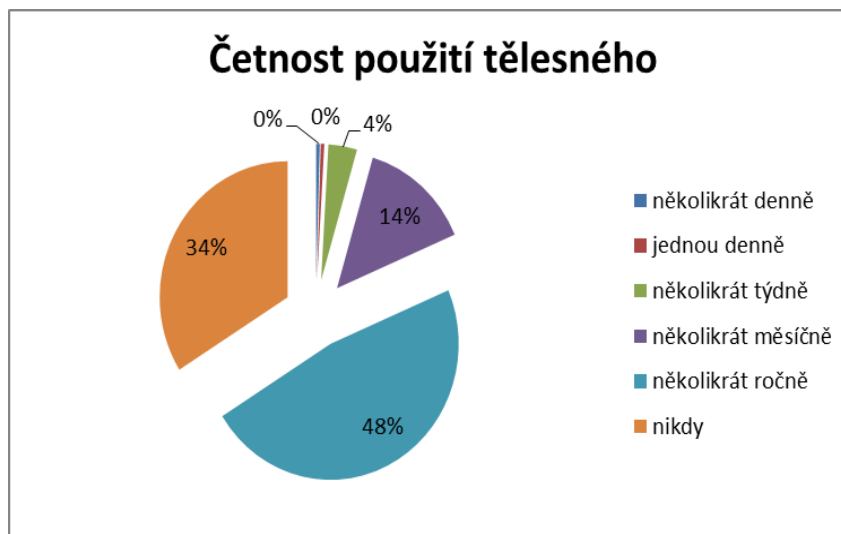
H_O Mezi četností tělesného trestu a jejím uplatňováním ve výchově není souvislost.

H_A Mezi četností tělesného trestu a jejím uplatňováním ve výchově je souvislost.

Tabulka 14. Četnost použití tělesného trestu

Jak často uplatňujete při výchově Vašeho dítěte tělesný trest?	Pozorovaná četnost P	Očekávaná četnost O	(P-O) ² /O
několikrát denně	1	36,83	34,86
jednou denně	1	36,83	34,86
několikrát týdně	8	36,83	22,57
několikrát měsíčně	31	36,83	0,92
několikrát ročně	105	36,83	126,15
nikdy	75	36,83	39,55
celkem	221	221,00	258,92

Graf 8. Četnost použití tělesného trestu

Výzkumná otázka zjišťuje četnost použití tělesného trestu v rodině. Z tabulky a grafu vyvozujeme pozorovanou četností (P), že 1 respondent uplatňuje tělesný trest ve výchově svého dítěte několikrát denně, 1 respondent jednou denně, 8 respondentů několikrát týdně, 31 respondentů několikrát měsíčně, 105 respondentů několikrát ročně a 75 respondentů tělesný trest neuplatňuje nikdy. Z toho vyplývá, že tělesný trest uplatňují rodiče ve výchově svých dětí jen zcela minimálně. Vypočítána pozorovaná četnost (P) a očekávaná četnost (O) nám zjišťuje, že hodnota testového kritéria 258,92 je vyšší, než kritická hodnota $\chi^2_{0,05}(5) = 11,070$, a tedy přijímáme alternativní hypotézu. Mezi četností tělesného trestu a jejím uplatňováním ve výchově je souvislost. Je zde statisticky významný rozdíl, jelikož je tělesný trest uplatňován v malé míře.

Výzkum PR zabývající se rovněž problematikou tělesných trestů, nám svými výsledky potvrzuje minimalizaci fyzických trestů ve výchově dítěte. Výzkum dokazuje skutečnost, že v současnosti se k používání tělesných trestů hlásí méně respondentů, než tomu bylo během jejich dětství. (Mediaresearch, a.s., 2013)

Otázka č. 15: Jaký vliv na dítě podle Vás mají tělesné tresty?

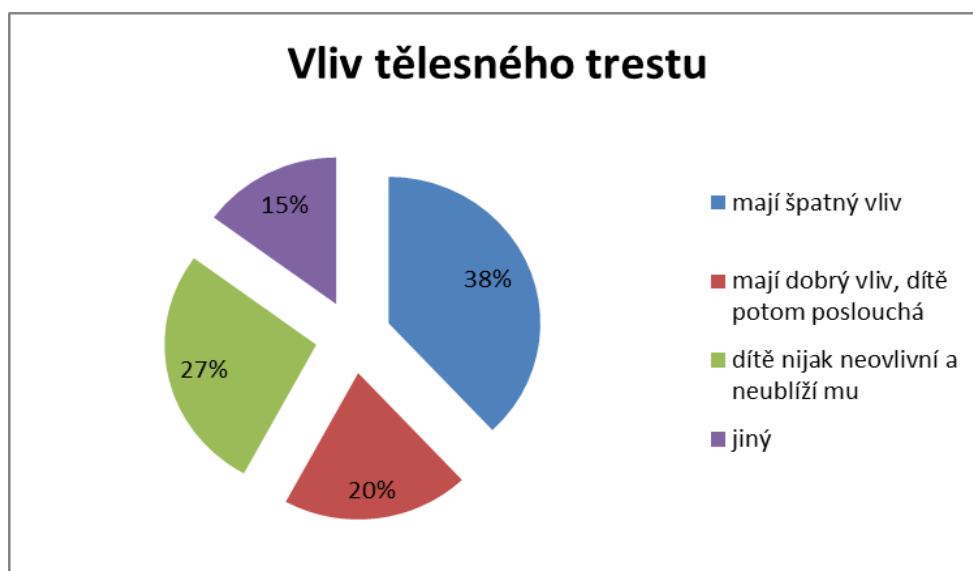
Hypotéza 9:

- H_0 Mezi četností tělesného trestu a jeho špatným vlivem neexistuje statisticky významná závislost.
- H_A Mezi četností tělesného trestu a jeho špatným vlivem existuje statisticky významná závislost.

Tabulka 15. Vliv tělesného trestu

Jaký vliv na dítě podle Vás mají tělesné tresty?	Pozorovaná četnost P	Očekávaná četnost O	(P-O) ² /O
mají špatný vliv	84	55,25	14,96
mají dobrý vliv, dítě potom poslouchá	44	55,25	2,29
dítě nijak neovlivní a neublíží mu	60	55,25	0,41
jiný	33	55,25	8,96
celkem	221	221	26,62

Graf 9. Vliv tělesného trestu

Výzkumná otázka se zabývá problematikou vlivu tělesného trestu na dítě. Z tabulky a grafu zjišťujeme pozorovanou četnost. (P). 84 respondentů si myslí, tělesný trest má na dítě špatný vliv, 44 respondentů si myslí, že má dobrý vliv, jelikož dítě potom poslouchá, 60 respondentů si myslí, že tělesný trest dítě nijak neovlivní a neublíží mu a 33 respondentů zvolilo odpověď jiný. Většina respondentů, kteří zvolili jiný, uvedli, že dítě si při potrestání uvědomí chybu a z té se poučí. Na tuto otázku uvedli respondenti rozdílné odpovědi. 62% respondentů z celkových 100% si myslí, že tělesný trest nezanechává negativní dopad na dítě. Prostřednictvím vypočítané pozorované četnosti (P) a očekávané četnosti (O) konstatujeme, že hodnota testového kritéria 26,62 je větší, než kritická hodnota $\chi^2_{0,05}(3) = 7,815$ a tedy přijímáme alternativní hypotézu. Mezi četností tělesného trestu a jeho špatným vlivem existuje statisticky významná závislost, a tedy tělesný trest zanechává na dítěti špatný vliv.

Pro přehled uvádíme poznatek z výzkumu PR, který analyzuje tělesný trest a jeho vliv na dítě. Výzkum dokazuje, že tělesný trest zanechává negativní dopad na dítě. Jedinci, kteří jsou v dětství fyzicky trestáni, inklinují v budoucnu k větší míře tělesného trestání na vlastních dětech. (Mediaresearch, a.s., 2013)

Otázka č. 16: Jaké jsou podle Vašeho názoru důvody k trestání dětí?

Hypotéza 10:

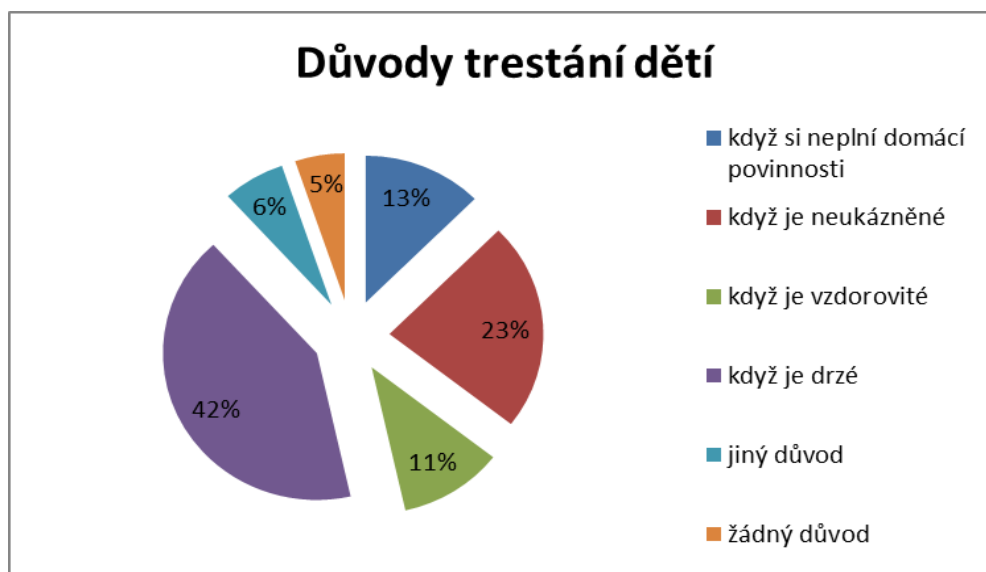
H_0 Mezi trestáním a jeho důvodem k použití neexistuje statisticky významný rozdíl.

H_A Mezi trestáním a jeho důvodem k použití existuje statisticky významný rozdíl.

Tabulka 16. Důvody tělesného trestání dětí

Jaké jsou podle Vašeho názoru důvody k trestání dětí?	Pozorovaná četnost P	Očekávaná četnost O	$(P-O)^2/O$
když si neplní domácí povinnosti	48	63,83	3,93
když je neukázněné	88	63,83	9,15
když je vzdorovité	42	63,83	7,47
když je drzé	160	63,83	144,88
jiný důvod	25	63,83	23,62
žádný důvod	20	63,83	30,10
celkem	383	383,00	219,15

Graf 10. Důvody trestání dětí

Výzkumná otázka zjišťuje důvod trestání dětí. V uvedené tabulce i grafu pozorujeme, že důvod k potrestání dětí je v těchto případech: ve 48 případech, když si neplní domácí povinnosti, v 88 případech, když je neukázněné, ve 42, případech když je vzdorovité, ve 160 případech, když je drzé, ve 25 případech jiný důvod a ve 20 případech žádný důvod. Respondenti, kteří zvolili odpověď jiný důvod, ve většině případech uvádí, že dalším podnětem k potrestání dítěte je opakující se nežádoucí chování. Z výzkumu vyplývá, že největším důvodem k potrestání dítěte je drzé chování potomka. Vypočítaná pozorovaná četnost (P) a očekávaná četnost (O) nám zjišťuje, že hodnota testového kritéria 219,15, je větší, než kritická hodnota $\chi^2_{0,05}(5) = 11,070$, a proto přijímáme alternativní hypotézu. Tedy mezi trestáním dítěte a jeho důvodem k použití existuje statisticky významný rozdíl.

Otázka č. 17: Jaký je podle Vás vhodný způsob trestu pro dítě?

Hypotéza 11:

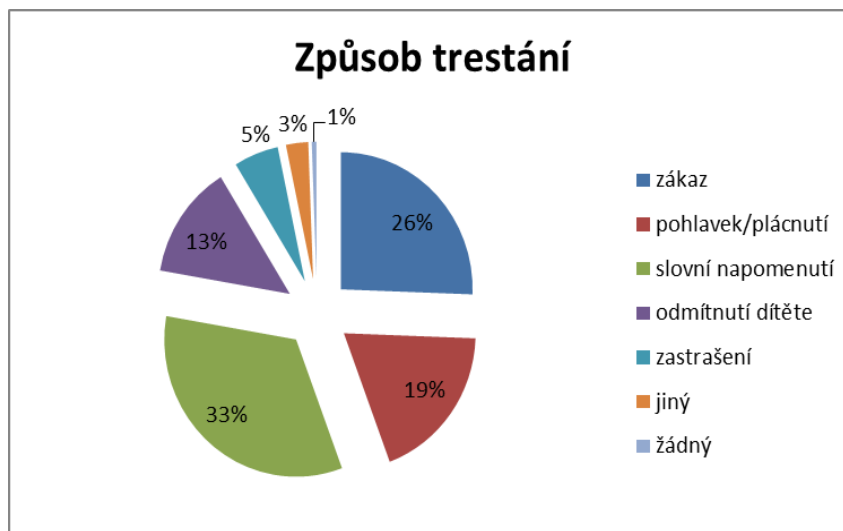
H_O Mezi vhodným způsobem trestu a rodiči neexistuje statisticky významná závislost.

H_A Mezi vhodným způsobem trestu a rodiči existuje statisticky významná závislost.

Tabulka 17. Způsob trestání

Jaký je podle Vás vhodný způsob trestu pro dítě?	Pozorovaná četnost P	Očekávaná četnost O	(P-O) ² /O
zákaz	131	73,14	45,77
pohlavek/plácnutí	96	73,14	7,14
slovní napomenutí	171	73,14	130,92
odmítnutí dítěte	69	73,14	0,23
zastrašení	28	73,14	27,86
jiný	14	73,14	47,82
žádný	3	73,14	67,27
celkem	512	512,00	327,02

Graf 11. Způsob trestání

Výzkumná otázka se zabývá vhodným způsobem trestu pro dítě. Pozorované četnost (P) v tabulce i grafu uvádí, že respondenti jako vhodný způsob trestu zvolili ve 131 případech zákaz, v 96 případech pohlavek / plácnutí, ve 171 případech slovní napomenutí, v 69 případech odmítnutí dítěte, ve 28 případech zastrašení, ve 14 případech jiný způsob trestu a ve 3 případech zvolili, že žádný způsob trestu není pro dítě vhodný. Respondenti, kteří zvolili jiný způsob trestu, uvedli jako další příklad potrestání zákazem moderních technologií, jako PC, TV, tablet ap. Nejvíce respondentů považuje za vhodný způsob trestu slovní napomenutí dítěte. Vypočítaná pozorovaná četnost (P) a očekávaná četnost (O) nám zjišťuje, že hodnota testového kritéria 327,02 je vyšší, než kritická hodnota $\chi^2_{0,05}(6) = 12,592$ a z toho důvodu přijímáme alternativní hypotézu. Mezi vhodným způsobem trestu a rodiči existuje statisticky významná závislost.

Otázka č. 18: Proč Vaše dítě/děti zlobí?

Hypotéza 12:

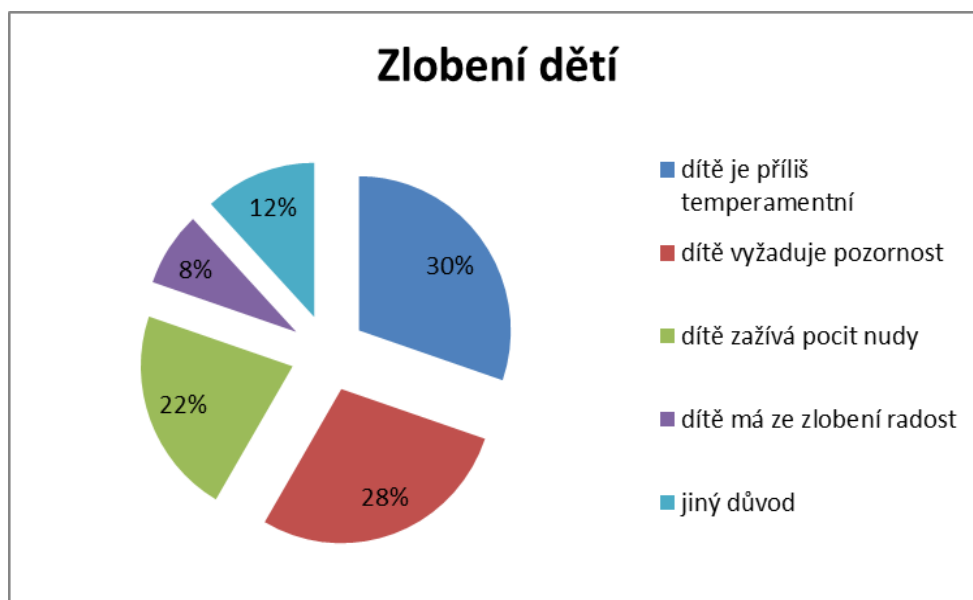
H_0 Zlobení dětí a jeho důvod nevykazuje stejně významný vztah.

H_A Zlobení dětí a jeho důvod vykazuje stejně významný vztah.

Tabulka 18. Důvod zlobení dětí

Proč Vaše dítě/děti zlobí?	Pozorovaná četnost P	Očekávaná četnost O	(P-O) ² /O
dítě je příliš temperamentní	104	68,80	18,01
dítě vyžaduje pozornost	97	68,80	11,56
dítě zažívá pocit nudy	75	68,80	0,56
dítě má ze zlobení radost	27	68,80	25,40
jiný důvod	41	68,80	11,23
celkem	344	344	66,76

Graf 12. Zlobení dětí

Výzkumná otázka se zabývá důvodem zlobení dětí. V tabulce a grafu prostřednictvím pozorované četnosti (P) zjišťujeme, že důvodem zlobení dětí je ve 104 případech přílišný temperament dítěte, v 97 případech dítě vyžaduje pozornost, v 75 případech dítě zažívá pocit nudy, ve 27 případech má dítě ze zlobení radost a ve 41 případech zvolili respondenti jiný důvod. Respondenti, kteří uvedli jiný důvod, považují jako další příčinu zlobení puberty a únavu dítěte. Odpovědi respondentů jsou rozdílné, nicméně výzkum ukázal, že největším důvodem zlobení je velký temperament dítěte. Vypočítaná pozorovaná četnost (P) a očekávaná četnost (O) nám zjišťuje, že hodnota testového kritéria 66,76 je větší než kritická hodnota $\chi^2_{0,05}(4) = 9,448$ a z toho důvodu nemůžeme odmítnout alternativní hypoté-

zu. Zlobení dětí a jeho důvod vykazuje stejně významný vztah, tedy existuje více důvodů, proč děti zlobí.

Otázka č. 19: Omluvili byste se dítěti, kdybyste měli pocit, že jste ve svém jednání pochybili?

Hypotéza 13:

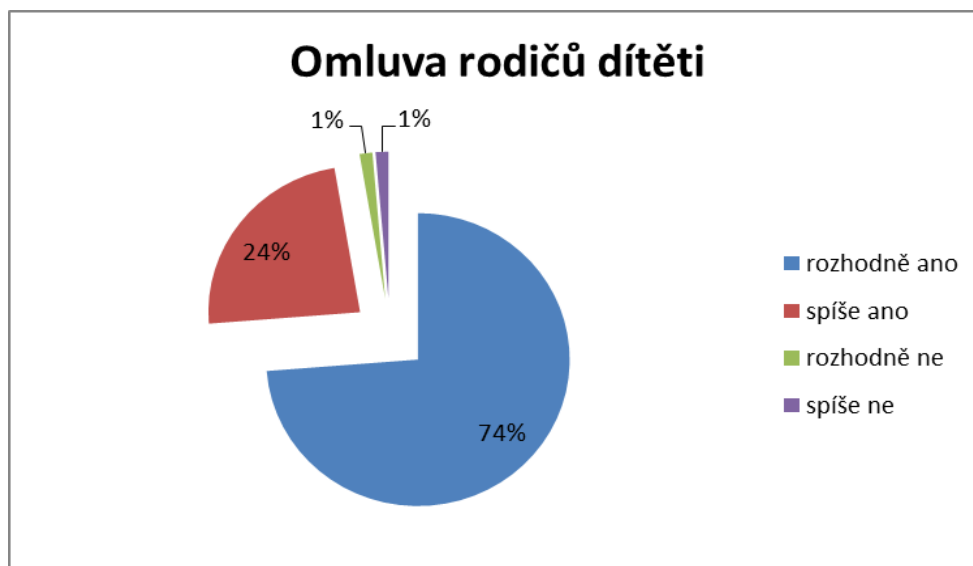
H_0 Mezi omluvou dítěti a jejich rodiči neexistuje statistický rozdíl.

H_A Mezi omluvou dítěti a jejich rodiči existuje statistický rozdíl.

Tabulka 19. Omluva rodičů dítěti

Omluvili byste se dítěti, kdybyste měli pocit, že jste ve svém jednání pochybili?	Pozorovaná četnost P	Očekávaná četnost O	$(P-O)^2/O$
rozhodně ano	163	55,25	210,14
spíše ano	52	55,25	0,19
rozhodně ne	3	55,25	49,41
spíše ne	3	55,25	49,41
celkem	221	221	309,15

Graf 13. Omluva rodičů dítěti

Výzkumná otázka zjišťuje, zda by se rodiče omluvili svým dětem, kdyby měli pocit, že pochybili ve svém jednání. Z tabulky a grafu můžeme v pozorované četnosti (P) vyčíst, že 163 respondentů by se rozhodně omluvili, 52 respondentů by se spíše omluvili, 3 respondenti by se rozhodně neomluvili a 3 respondenti by se spíše omluvili. Zjištěná data nám

uvádí, že rodiče by v případě svého pochybení svým dětem téměř vždy omluvili. Pozorovaná a očekávaná četnost nám zjišťují, že hodnota testového kritéria 309,15 je vyšší, než kritická hodnota $\chi^2_{0,05}(3) = 7,815$, a proto přijímáme alternativní hypotézu. Mezi omluvou dítěti a jejich rodiči existuje statistický rozdíl, tedy rodiče by se svým dětem při nesprávném jednání omluvili.

Otázka č. 20: Myslíte si, že trestání dětí může zanechat negativní dopad na jejich osobnosti?

Hypotéza 14:

H_0 Mezi použitím tělesného trestu ve výchově a osobností dítěte neexistuje statisticky významný vztah.

H_A Mezi použitím tělesného trestu ve výchově a osobností dítěte existuje statisticky významný vztah.

Tabulka 20. Dopad tělesného trestu na osobnost dítěte

Myslíte si, že trestání dětí může zanechat negativní dopad na jejich osobnosti?	Pozorovaná četnost P	Očekávaná četnost O	$(P-O)^2/O$
rozhodně ano	66	55,25	2,09
spíše ano	58	55,25	0,14
rozhodně ne	46	55,25	1,55
spíše ne	51	55,25	0,33
celkem	221	221	4,10

Graf 14. Dopad tělesného trestu na osobnost dítěte

Výzkumná otázka zjišťuje dopad tělesného trestu na osobnost dítěte. Z tabulky a grafu v pozorované četnosti (P) vyplývá, že 66 respondentů odpovědělo rozhodně ano, 55 respondentů spíše ano, 46 respondentů rozhodně ne a 51 respondentů spíše ne. Největší množství respondentů si myslí, že trestání dětí rozhodně zanechává negativní dopad na osobnost dítěte, nicméně odpovědi jsou různé a značná část respondentů si nemyslí, že trestání zanechává negativní dopad na osobnosti. Výpočet pozorované četnosti (P) a očekávané četnosti (O) nám zjišťuje, že hodnota testového kritéria 4,10 je menší, než kritická hodnota $\chi^2_{0,05}(3) = 7,815$ a z toho důvodu přijímáme nulovou hypotézu. Mezi použitím tělesného trestu ve výchově a osobností dítěte neexistuje statisticky významný vztah. Tedy zhruba polovina respondentů se přiklání k tomuto tvrzení a druhá polovina toto tvrzení zamítá.

Otázka č. 21: Zakázali byste při výchově používání tělesných trestů a proč?

Hypotéza 15:

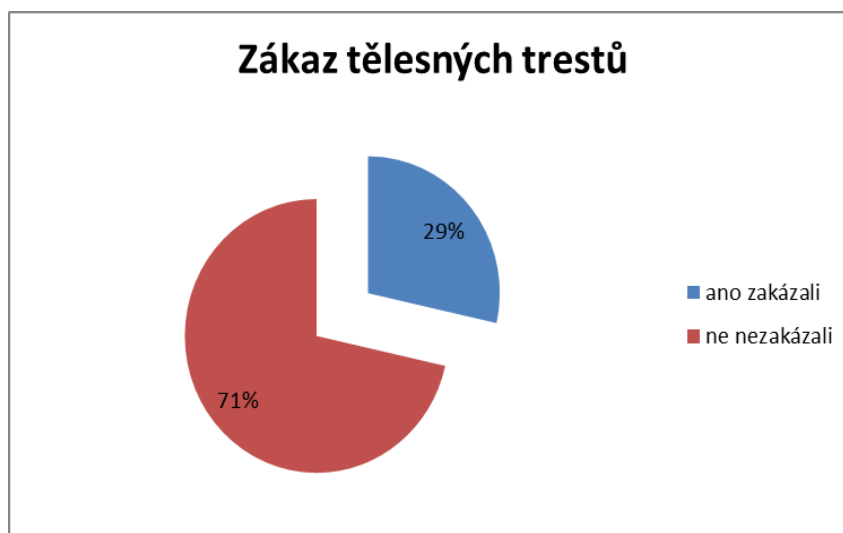
H_O Názor rodičů na zákaz tělesných trestů nevykazuje stejně statistický vztah.

H_A Názor rodičů na zákaz tělesných trestů vykazuje stejně statistický vztah.

Tabulka 21. Zákaz tělesných trestů

Zakázali byste při výchově používání tělesných trestů a proč?	Pozorovaná četnost P	Očekávaná četnost O	$(P-O)^2/O$
ano zakázali	63	110,50	20,42
ne nezakázali	158	110,50	20,42
celkem	221	221,00	40,84

Graf 15. Zákaz tělesných trestů

Výzkumná otázka zjišťuje, zda rodiče jsou pro zákaz tělesných trestů, či nikoliv. Z tabulky a grafu v pozorované četnosti (P) vidíme, že 63 respondentů by tělesné tresty zakázali a 158 respondentů by tělesné tresty nezakázali. Ze zjištěných údajů je zřejmé, že převážná většina rodičů by tělesný trest nezakázala. Důvodem jejich odpovědi byl názor, že v přiměřené míře a ve výjimečných situacích je výchovný a osobnost dítěte nenaruší. Respondenti, kteří by tělesný trest zakázali, své tvrzení odůvodnili tím, že tělesný trest vyvolává agresi, nevyřeší daný problém a vhodnějším způsobem řešení by byla komunikace s dítětem. Pozorovaná a očekávaná četnost nám zjišťují, že hodnota testového kritéria 40,84 je větší, než kritická hodnota $\chi^2_{0,05}(1) = 3,841$ a proto nemůžeme odmítnout alternativní hypotézu. Názor rodičů na zákaz tělesných trestů vykazuje stejně statistický vztah. Rodiče by tedy skutečně nechtěli zakázat používání tělesných trestů.

Otázka č. 22: Co preferujete a považujete za důležité ve výchově Vašich dětí?

U této otázky měli možnost respondenti vyjádřit se formou otevřené odpovědi. Prostřednictvím otevřené otázky jsme měli možnost zjistit, co rodiče nejvíce považují za důležité ve výchově dítěte. Z této otázky byly vybrány nejčastější a nejzajímavější odpovědi respondentů:

- Rodiče upřednostňují komunikaci s dítětem
- Rodiče vyžadují poslušnost u dítěte
- Rodiče považují za důležitou důvěru ve vztahu s dítětem
- Rodiče považují za důležité vzájemný projev lásky
- Rodiče preferují ve vztahu s dítětem přátelství
- Rodiče by chtěli být pro dítě vzorem
- Rodiče preferují vzájemnou toleranci
- Rodiče považují za důležité být ve výchově důslední
- Rodiče si myslí, že je důležité nastavit dítěti hranice

5.3 Shrnutí výsledků výzkumu

Hlavním cílem bakalářské práce bylo zjistit názor rodičů na používání tělesných trestů v rodině. Dotazníkové šetření probíhalo po dobu 3 týdnů a zúčastnilo se ho celkem 221 respondentů. Cílovou skupinou byli respondenti, kteří vychovávají děti a spadají do věkové kategorie 20 až 60 let. Dotazník obsahoval 22 položek. Prvních šest otázek se týkalo socio-demografických údajů, a ostatní otázky se týkaly hlavního výzkumného šetření dané problematiky. V poslední otázce měli respondenti možnost vyjádřit se formou otevřené odpovědi na to, co považují za důležité ve výchově svých dětí a co ve výchově nejvíce preferují.

Zhodnocení sociodemografických údajů

Dotazníkového šetření se ve větším měřítku zúčastnily ženy (144) a v menším měřítku muži (77). Tohle zjištění vede k předpokladu, že ženy projevily větší ochotu zúčastnit se výzkumného šetření. Věková kategorie převažovala v rozmezí 35 – 45 let 63,80 %. Pře-

vážná většina respondentů 80,09 % žije v manželství, což je pozitivní zjištění, jelikož pro dítě je úplná rodina tím nejvhodnějším prostředím. Na dotazník odpovídali převážně lidé se středoškolským vzděláním 78,28 %. Dle výzkumu bylo zjištěno, že v české rodině převažuje trend vychovávat 2 děti 62,90 %. Rodiče vychovávají děti různé věkové kategorie, nicméně nejvíce respondentů vychovává dítě ve věku 12 – 15 let - 21,60 %.

Zhodnocení hlavní části výzkumu

Dle výzkumného šetření bylo zjištěno, že rodiče ve výchově svých dětí upřednostňují demokratický způsob výchovy 75 %. Pozitivním zjištěním bylo, že výchovu dětí v rodině zajišťují oba partneři rovnocenným dílem 62 %. Ohled na potřeby svých dětí bere 66 % rodičů a 34 % rodičů se domnívá, že je spíše potřeba brát ohled na potřeby svých dětí. Autoritu považuje za důležitou většina rodičů 100 %. Téměř většina rodičů 94 % považuje ve výchově důležitou nebo spíše důležitou odměnu a pochvalu. Oproti tomu tělesný trest považuje za nedůležitý nebo méně důležitý výchovný prostředek 84 % rodičů. Zajímavým zjištěním byla skutečnost, že 68 % respondentů považuje tělesný trest za účinný výchovný prostředek ve výjimečných případech a přesto téměř polovina respondentů 48 % používá tělesný trest pouze několikrát ročně a 34 % rodičů dokonce tělesný trest nikdy nepoužívá. Zajímavé bylo rovněž zjištění týkající se problematiky vlivu tělesného trestu na dítě, kdy se 38 % rodičů vyjádřilo, že tělesný trest zanechává na dítě špatný vliv. Ostatní rodiče se k vlivu tělesného trestu na dítě vyjádřili pozitivním způsobem. Více jak polovina rodičů 62 % si myslí, že tělesný trest zanechává dobrý vliv a dítěti nijak neublíží a neovlivní. Výzkum ukázal, že největším důvodem k potrestání je drzost dítěte 42 %. Spory s dítětem a jeho nevhodné chování by 33 % rodičů řešilo slovním napomenutím, případně zákazem 26 %. Důvodem zlobení dětí je podle 30 % rodičů velký temperament dítěte a 28 % dětí zlobí z důvodu vyžadování pozornosti. Pozitivním zjištěním je skutečnost, že 74 % rodičů by se svému dítěti vždy omluvili, kdyby měli pocit, že ve svém jednání pochybili. Důležitý je rovněž fakt, že zhruba polovina rodičů 56 % rodičů si myslí, že trestání dětí buď zanechává, nebo spíše zanechává negativní dopad na jejich osobnosti a menší polovina 44 % rodičů si myslí rozhodně, nebo spíše nezanechává negativní dopad na osobnost dítěte. U otázky týkající se zákazem používání tělesného trestu měli rodiče ve svém názoru jasno a 71 % rodičů by tělesný trest nezakázali z důvodu, že v současné době mají děti přílišnou volnost a přiměřené potrestání je výchovné.

V závěru dotazníkového šetření měli rodiče možnost vyjádřit se k otázce, co považují a preferují za důležité ve výchově. Pozitivním zjištěním bylo, že rodiče nejvíce upřednostňují komunikaci s dítětem a vyžadují poslušnost. Za důležitý prvek výchovy považují důvěrný a láskyplný vztah, chtějí být ve výchově důslední a vzorem pro své dítě.

5.4 Doporučení a návrhy

Ke vhodnému přístupu výchovy dítěte mohou napomoci uvedené příslušné doporučení a návrhy. V současné době není problém zjistit o výchově dětí velké množství informací prostřednictvím konkrétních odborných publikací, které jsou k dispozici a poskytují doporučení, jak předcházet nevhodnému chování dítěte. Odborná literatura rovněž doporučuje jaké použít výchovné metody, abychom předcházeli problémovému chování dítěte a dokázali lépe vnímat jeho potřeby. Při takovém jednání, můžeme předcházet trestání dětí.

Studium odborné literatury se nemusí některým rodičům zdát příliš efektivní a mají potřebu problematiku výchovy dítěte sdílet s ostatními rodiči nebo odborníky. Tito rodiče mají rovněž možnost zúčastnit se různých kurzů a seminářů, zabývající se komunikací s dětmi a jejich výchovou. V podobných seminářích se můžeme setkat s mnoha zajímavými tématy, jako je agresivita dětí, nácvik sociálních dovedností, kurzy o vzájemném respektování apod. Zde mohou rodiče získat cenné informace a rady. Prostřednictvím těchto kurzů mají rodiče možnost předat si zkušenosti a získat podporu od ostatních rodičů.

Může také nastat situace, kdy si s výchovou svého dítěte nedovedeme i přes veškeré úsilí sami poradit a potřebujeme přímou pomoc odborníka. Pro takové případy existují různá zařízení poskytující preventivně-výchovnou péči dětem, rodičům a případně i školským institucím. Střediska výchovné péče jako je HELP a podobná zařízení, jsou zaměřena na odbornou pomoc dětem a mladistvým lidem s vývojovou poruchou chování. Péče je poskytována formou odborného poradenství a intervence.

ZÁVĚR

Výchova dětí a používání tělesných trestů v rodině nebylo v minulosti tak diskutované téma jako v současné době. Používání fyzického trestu tolik netrápilo rodiče, ani vychovatele či kantory ve školách jako dnes. V současnosti jsou ovšem tělesné tresty zakázány v mnoha zemích na školách, nebo i v rodině a z toho důvodu toto téma stále patří mezi velmi aktuální. Teoretická část rozebírala podstatu a význam rodiny, popsala její základní funkce a důležitost vhodného rodinného prostředí. Dále se věnovala pojetí výchovy a výchovných stylů, které nejčastěji rodiče používají. Největší prostor byl věnován tělesnému trestu a jeho působení na dítě. Pozornost byla zaměřena na samotný trest a nejčastější důvody jeho používání. Dále řeší rizika a dopady, které tělesný trest přináší. Závěr teoretické části se zabývá proaktivní výchovou, která vybízí ke vhodným způsobům výchovy. Cílem bakalářské práce bylo zjistit názor rodičů na používání tělesných trestů v rodině, zda by tělesný trest zakázali, nebo ne. Praktická část usilovala o dosažení tohoto cíle prostřednictvím dotazníkového šetření. Výzkumným souborem byli rodiče, kteří vychovávají děti. Od respondentů jsme získali určitý přehled o výchově v jednotlivých rodinách a jejich názor na používání tělesných trestů. Z výzkumu vyplývá, že děti nemají respekt ke svým rodičům a k dospělým lidem. Děti jsou podle rodičů příliš drzé a za důležité považují získání větší autority. Nedostatek autority a kázně nabádá k nastavení určitých hranic a důslednosti ve výchově. Většina respondentů 71% se shodla na názoru, že tělesný trest by při výchově nezakázali. V určitých případech lze použít přiměřený tělesný trest, nicméně by neměla nastat situace, kdybychom začali tělesného trestu zneužívat. V minulosti rodiče vychovávali své děti spíše autoritativním působením. Vykonaná práce byla brána jako samozřejmost a s pochvalou se jedinec příliš často nesetkal. Taková výchova se jeví jako velmi radikální způsob ovlivňování jedince. Oproti tomu v dnešní době převažuje ve výchově přílišná volnost, což rovněž nelze považovat za vhodný způsob výchovy dítěte. Nejlepším variantou řešení této problematiky by bylo usilovat o nalezení „zlaté střední cesty.“ Rodiče by měli respektovat potřeby svého potomka a dítě by mělo umět rozeznat míru, kam až může zajít a dodržovat nastavené hranice.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

PUBLIKACE

- [1] BAKOŠOVÁ, Zlatica, 2008. *Sociálna pedagogika ako životná pomoc*. 3. vydání. Bratislava: Univerzita Komenského Bratislava, Filozofická fakulta. ISBN 978-80-969944-0-3.
- [2] ČAČKA, Otto, 2000. *Psychologie duševního vývoje dětí a dospívajících s faktory optimalizace*. Brno: Doplněk. ISBN 80-7239-060-0.
- [3] DUNOVSKÝ, Jiří, 1986. *Dítě a poruchy rodiny*. Praha: Avicenum. ISBN 08-040-86.
- [4] HAVLÍK, Radomír a Jaroslav KOŤA, 2002. *Sociologie výchovy a školy*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-635-7.
- [5] HOSKOVCOVÁ, Simona a Lucie SUCHOCHLEBOVÁ RYNTOVÁ, 2009. *Výchova k psychické odolnosti dítěte: silní pro život*. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-2206-1.
- [6] CHRÁSKA, Miroslav, 2007. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-1369-4.
- [7] JUNGWIRTHOVÁ, Iva, 2009. *Pohodová rodiče – pohodové děti: podporujeme vývoj dítěte*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-536-3.
- [8] JŮVA, Vladimír, 2001. *Základy pedagogiky pro doplňující pedagogické studium*. Brno: Paido – edice pedagogické literatury. ISBN 80-85931-95-8.
- [9] KAST-ZAHN, Annette, 2006. *Jak naučit děti pravidlům*. Brno: Computer Press. ISBN 978-80-251-2042-2.
- [10] KOLÁŘ, Zdeněk a kol., 2012. *Výkladový slovník z pedagogiky: 583 vybraných hesel*. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-3710-2.
- [11] KOPŘIVA, Pavel a kol, 2012. *Respektovat a být respektován*. 3. vydání. Bystřice pod Hostýnem: Spirála. ISBN 978-80-904030-0-0.
- [12] KRATOCHVÍLOVÁ, Emília a kol., 2007. *Úvod do pedagogiky*. Pedagogická fakulta Trnavské univerzity. ISBN 978-80-8082-145-6.

- [13] KRAUS, Bohuslav, 2008. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-383-3.
- [14] KRAUS, Bohuslav a Věra POLÁČKOVÁ, 2001. *Člověk – prostředí – výchova*. Brno: Paido. ISBN 80-7315-004-2.
- [15] LACINOVÁ, Lenka a Petra ŠKRDLÍKOVÁ, 2008. *Dost dobří rodiče, aneb, Drobné chyby ve výchově dovoleny*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-442-7.
- [16] MATĚJČEK, Zdeněk, 1992. *Dítě a rodina v psychologickém poradenství*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství. ISBN 80-04-25236-2.
- [17] MATĚJČEK, Zdeněk, 2012. *Po dobrém, nebo po zlém?* 7. vydání. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0133-5.
- [18] MOŽNÝ, Ivo, 2002. *Sociologie rodiny*. 2. vydání. Praha: Sociologické nakladatelství. ISBN 80-864-2905-9.
- [19] PÁVKOVÁ, Jiřina a kol., 2002. *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času*. 3. vydání. Praha: Portál. ISBN 80-7178-711-6.
- [20] PREKOPOVÁ, Jiřina, 2010. *I rodiče by měli dělat chyby*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-766-4.
- [21] PROCHÁZKA, Miroslav, 2012. *Sociální pedagogika*. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-3470-5.
- [22] PŘADKA, M., D. KNOTOVÁ a J. FALTÝSKOVÁ, 2004. *Kapitoly ze sociální pedagogiky*. 2. vydání. Brno: Masarykova univerzita v Brně. ISBN 80-210-3469-6.
- [23] RASER, Jamie, 2000. *Jak vychovávat děti, se kterými se dá žít*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-459-1.
- [24] RHEINWALDOVÁ, Eva, 2005. *Jak vychovat šťastné dítě*. 3. vydání. Praha: Motto. ISBN 80-7246-248-2.
- [25] ROGGE, Jan-Uwe, 2005. *Rodiče určují hranice*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-990-0.

- [26] ROGGE, Jan-Uwe, 2007. *Výchova dětí krok za krokem*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367249-2.
- [27] ŘÍČAN, Pavel, 2013. *S dětmi chytře a moudře: psychologie výchovy pro rodiče a prarodiče*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0343-8.
- [28] VÁGNEROVÁ, Marie, 2005. *Vývojová psychologie*. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-0956-0.
- [29] VANÍČKOVÁ, Eva, 2004. *Tělesné tresty dětí: Definice – popis- následky*. Praha: Grada Publishing. ISBN 80-247-0814-0.
- [30] WYCKOFF, Jerry a Barbara C. UNELLOVÁ, 2004. *Výchova bez křiku a pohlavků*. Praha: Mladá fronta. ISBN 80-204-1193-8.

INTERNETOVÉ ZDROJE

- [1] *Článek o rizicích trestání* [online]. Pavel a Tatjana Kopřivovi, Psychologie dnes, říjen, 2008. [cit. 2014-11-26]. Dostupné z: <http://www.respektovat.com/clanky-rozhovory/trestani-pro-psychologii/>.
- [2] *Dlouhodobý vývoj domácností v ČR* [online]. Tisková konference Praha, 2013. [cit. 2014-10-23]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/tz.nsf/i/prezentace_z_tk_jake_je_slozeni_domacnosti_v_cr/\\$File/csu_tk_domacnosti_prezentace.pdf](http://www.czso.cz/csu/tz.nsf/i/prezentace_z_tk_jake_je_slozeni_domacnosti_v_cr/$File/csu_tk_domacnosti_prezentace.pdf).
- [3] *Fyzické tresty, výzkum PR* [online]. Mediaresearch, 2013. [cit. 2015-4-2]. Dostupné z: http://ilom.cz/wp-content/uploads/2009/06/LOM_fyzick%C3%A9-tresty_v%C3%BDzkum-PR.pdf.
- [4] JANÍKOVÁ, Hana, 2012. *Rodina* [online]. 2. rozšířené a upravené vydání. Praha: Benepal. [cit. 2014-11-3]. Dostupné z: http://www.benepal.cz/files/project_2_file/RODINA.PDF.
- [5] *Rodičovská autorita* [online]. Psychologické texty, 2000. [cit. 2014-11-6]. Dostupné z: <http://www.psychologia.sk/texty/autorita.htm>.

- [6] *Rodinná konstelace a její vliv na vývoj psychiky a osobnosti* [online]. Prof. PhDr. Rudolf Kohoutek, CSc. 2009, 5. listopad [cit. 2014-10-20]. Dostupné z: <http://rudolfkohoutek.blog.cz/0911/rodinna-konstelace-a-jeji-vliv-na-vyvoj-psychiky-a-osobnosti>.

LEGISLATIVNÍ ZROJE

- [1] ÚMLUVA O PRÁVECH DÍTĚTE [online]. New York ze dne 20. listopadu 1989 [cit. 2014-11-17]. Dostupné z: <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/umluva-o-pravech-ditete.pdf>.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

apod.	a podobně
cit.	citace
čl.	článek
dr.	doktor
kol.	kolektiv
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
O	očekávaná četnost
obr.	obrázek
P	pozorovaná četnost
PC	počítač
s.	strana
TV	televizor

SEZNAM OBRÁZKŮ

<i>Obr. 1. Graf dlouhodobého vývoje domácností (Český statistický úřad)</i>	15
---	----

SEZNAM TABULEK

<i>Tabulka 1. Pohlaví</i>	41
<i>Tabulka 2. Věk</i>	42
<i>Tabulka 3. Rodinný stav</i>	42
<i>Tabulka 4. Vzdělání</i>	43
<i>Tabulka 5. Počet dětí</i>	43
<i>Tabulka 6. Věk dětí</i>	44
<i>Tabulka 7. Výchovný styl</i>	45
<i>Tabulka 8. Rozdělení výchovy</i>	46
<i>Tabulka 9. Ohled na potřeby dětí</i>	48
<i>Tabulka 10. Důležitost autority</i>	49
<i>Tabulka 11. Důležitost odměny a pochvaly</i>	50
<i>Tabulka 12. Důležitost tělesných trestů</i>	51
<i>Tabulka 13. Účinnost tělesného trestu</i>	52
<i>Tabulka 14. Četnost použití tělesného trestu</i>	53
<i>Tabulka 15. Vliv tělesného trestu</i>	55
<i>Tabulka 16. Důvody tělesného trestání dětí</i>	56
<i>Tabulka 17. Způsob trestání</i>	57
<i>Tabulka 18. Důvod zlobení dětí</i>	59
<i>Tabulka 19. Omluva rodičů dítěti</i>	60
<i>Tabulka 20. Dopad tělesného trestu na osobnost dítěte</i>	61
<i>Tabulka 21. Zákaz tělesných trestů</i>	63

SEZNAM GRAFŮ

<i>Graf 1. Výchovný styl</i>	45
<i>Graf 2. Rozdělení výchovy</i>	47
<i>Graf 3. Ohled na potřeby dětí</i>	48
<i>Graf 4. Důležitost autority</i>	49
<i>Graf 5. Důležitost odměny a pochvaly</i>	50
<i>Graf 6. Důležitost tělesných trestů</i>	51
<i>Graf 7. Účinnost tělesného trestu</i>	52
<i>Graf 8. Četnost použití tělesného trestu</i>	54
<i>Graf 9. Vliv tělesného trestu</i>	55
<i>Graf 10. Důvody trestání dětí</i>	56
<i>Graf 11. Způsob trestání</i>	58
<i>Graf 12. Zlobení dětí</i>	59
<i>Graf 13. Omluva rodičů dítěti</i>	60
<i>Graf 14. Dopad tělesného trestu na osobnost dítěte</i>	62
<i>Graf 15. Zákaz tělesných trestů</i>	63

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I Dotazník

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

Dotazník používání tělesného trestu v rodině

Vážení respondenti,

jmenuji se Marta Vlachynská a jsem studentkou Sociální pedagogiky bakalářského studia. Ráda bych Vás požádala o vyplnění mého dotazníku, jehož cílem je zmapování názorů a postojů o používání tělesných trestů v rodině. Dotazník je anonymní a jeho vyplnění Vám zabere několik málo minut.

Děkuji za Vaši ochotu a čas, který jste mi věnovali.

1. Jste:

- Muž
- Žena

2. Váš věk:

- 20 – 35 let
- 35 – 45 let
- 45 – 60 let

3. Váš rodinný stav:

- svobodný / svobodná
- ženatý / vdaná
- rozvedený / rozvedená
- žiji v nesezdaném soužití

4. Nejvyšší dosažené vzdělání:

- základní
- středoškolské zakončené výučním listem
- středoškolské zakončené maturitní zkouškou
- vysokoškolské

5. Počet dětí:

- žádné
- 1 dítě
- 2 děti
- 3 děti a více

6. Doplňte prosím věk Vašich dětí:

7. Který styl výchovy u Vašich dětí preferujete?

- autoritativní
- demokratický
- liberální
- jiný (uveďte prosím)

8. Výchova dětí ve Vaší rodině převážně závisí na:

- mé osobě
- na partnerovi
- je rovnocenná

9. Domníváte se, že je potřeba brát ohled na potřeby svých dětí?

- rozhodně ano
- spíše ano
- rozhodně ne
- spíše ne

10. Autoritu ve výchově považujete za:

- rozhodně důležitou
- spíše důležitou
- méně důležitou
- nedůležitou

11. Odměnu či pochvalu ve výchově považujete za:

- rozhodně důležitou
- spíše důležitou
- méně důležitou
- nedůležitou

12. Používání tělesných trestů ve výchově považujete za:

- rozhodně důležité
- spíše důležité
- méně důležité
- nedůležité

13. Tělesný trest považujete za:

- účinný výchovný prostředek
- účinný ve výjimečných případech
- neúčinný výchovný prostředek
- jiný (uved'te prosím)

14. Jak často uplatňujete při výchově Vašeho dítěte tělesný trest?

- několikrát denně
- jednou denně
- několikrát týdně
- několikrát měsíčně
- několikrát ročně
- nikdy

15. Jaký vliv na dítě podle Vás mají tělesné tresty?

- mají špatný vliv
- mají dobrý vliv, jelikož potom dítě poslouchá
- dítě nijak neovlivní a neublíží mu
- jiný (uved'te prosím)

16. Jaké jsou podle Vašeho názoru důvody k trestání dětí? (Můžete zvolit i více možností.)

- když si neplní domácí povinnosti (neuklízí pokoj, nevynese koš aj.)
- když je neukázněné (neuposlechne příkazu aj.)
- když je vzdorovité (nechce jíst, nechce spát aj.)
- když je drzé (odmlouvá rodičům, učitelům aj.)
- jiný důvod (uved'te prosím)
- žádný důvod

17. Jaký je podle Vás vhodný způsob trestu pro dítě? (Můžete zvolit i více možností.)

- zákaz
- pohlavek / plácnutí
- slovní napomenutí
- odmítnutí dítěte (pošleme ho do jiné místnosti zamyslet se nad svým chováním)
- zastrašení (dítěti pohrozíme)

- jiný (uved'te prosím)
- žádný

18. Proč Vaše dítě / děti zlobí? (Můžete zvolit i více možností.)

- dítě je příliš temperamentní
- dítě vyžaduje pozornost
- dítě zažívá pocit nudy
- dítě má ze zlobení radost
- jiný důvod (uved'te prosím)

19. Omluvili byste se dítěti, kdybyste měli pocit, že jste ve svém jednání pochybili?

- rozhodně ano
- spíše ano
- rozhodně ne
- spíše ne

20. Myslíte si, že trestání dětí může zanechat negativní dopad na jejich osobnosti?

- rozhodně ano
- spíše ano
- rozhodně ne
- spíše ne

21. Zakázali byste při výchově používání tělesných trestů a proč?

- ano zakázali
- ne nezakázali

22. Co preferujete a považujete za důležité ve výchově Vašich dětí?

.....

.....

.....